

Szakdolgozat

Feketéné Koren Vivien

Tanító szak

Kaposvár

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Tanító Szak

Kötelező olvasmányok tanítása 5-6. osztályban: A
***János vitéz* és a *Toldi* tanításának kérdései és nehézségei**

Belső konzulens: Kovács Zoltán PhD

Készítette: Feketéné Koren Vivien

P4YMCG

levelező

Intézet/tanszék: Neveléstudományi Intézet

Anyanyelvi és Gyermekkul-

túra Tanszék

Kaposvár

2023

*„Olvassa, amit írtam, az olvasás öröméért!
Bármilyeneket talál benne, arról árulkodik,
amit magával hozott az olvasáshoz.”*

(Ernest Hemingway)

Tartalom

1. Bevezetés.....	5
2. Betekintés a 19. századi magyar irodalom történetébe.....	6
2.1. Rövid korrajz.....	6
2.2. A Kisfaludy Társaság.....	8
2.3. Arany János és Petőfi Sándor barátsága.....	9
3. Petőfi Sándor: <i>János vitéz</i>	11
3.1. A <i>János vitéz</i> keletkezése, sajátosságai.....	11
3.2. A <i>János vitéz</i> tanításának kérdései és nehézségei	12
4. Arany János: <i>Toldi</i>	20
4.1. A <i>Toldi</i> keletkezése, sajátosságai	20
4.2. A <i>Toldi</i> tanításának kérdései, nehézségei.....	21
5. Kutatási módszer, adatok elemzése és következtetések	26
5.1 Kutatási módszer, hipotézis.....	26
5.2. Adatok elemzése.....	27
5.3. Következtetések.....	37
5.3.1. Az olvasóvá nevelés érdekében, pozitívitás a taneszközökben	37
5.3.2. A 10-12 éves korosztály olvasási szokásai.....	39
5.3.3. A <i>János vitéz</i> és a <i>Toldi</i> nehézségei	41
5.3.4. A változás irányába	43
6. Lehetőségek a változásra.....	45
7. Összefoglalás.....	48
Irodalomjegyzék.....	50
Mellékletek.....	51
Grafikonok	51
Kérdőívek.....	68
Pedagógus kérdőív	68
Diák kérdőívek	71

1. Bevezetés

Napjaink egyik nagyobb kérdéskörét, vitatémáit az oktatásban a kötelező olvasmányok fontossága, esetleges elhanyagolhatósága, illetve megváltoztathatósága tölti ki. Szakdolgozatomban kiemelem Petőfi Sándor *János vitéz* című művét, amivel kapcsolatban az a probléma kerül a középpontba, hogy ennek a lassan 180 éves műnek ténylegesen ilyen mértékű szerepet kell-e betöltenie a jelenleg is tanítandó tananyagok között. Ezen felül megemlítem és vizsgálom ugyanilyen megközelítés alapján Arany János *Toldi* című költeményét is.

A fő problémát mindkét mű esetében a nyelvezet, a közvetítendő értékek és a mai társadalom, illetve az érintett korosztály számára fontos erkölcsi erények közti különbségek és hasonlóságok alapján vizsgálom. Továbbá tanulmányozom a 2020-as Nemzeti Alaptantervet és a hozzá illeszkedő Kerettantervet. Emellett egyes tankönyveket és munkafüzeteket, amikben azt vizsgálom és tartom szem előtt, hogy megfelelő mértékű segítséget nyújtanak-e a diákok számára a művek értelmezésében. Úgy vélem, a felmerülő kérdések között fontos megtárgyalni, hogy ha annyira jelentősnek tartják a művek elsajátítását, akkor ezt jó korosztálynak határozták-e meg, illetve nem túlzó mennyiségű-e a hozzá illesztett elsajátítandó ismeretanyag.

Úgy gondolom, hogy e témát azért is fontos körbejárni és foglalkozni vele, mivel érezzük a rohamos változást magunk körül, aminek fő elszenvedője a fiatalabb nemzedék. Ezen kérdések a legtöbb kötelező olvasmány esetében fennállnak. Hiszen még napjainkban is túlságosan szűklátókörűnek mondható az irodalomtanítás. Még mindig ragaszkodnak akár 200 éves szerzeményekhez is. A *János vitéz* és a *Toldi* néhány év eltéréssel jelent meg a kötelezően olvasandó művek között. Az utóbbi az 1879-es polgári iskolákra vonatkozó rendelet keretein belül, majd később csatlakozott hozzá a *János vitéz* 1883-ban. A *Toldit* elsősorban az akkori 4. osztály számára határozták meg, ami mai vonatkozásban a 8. évfolyamot jelenti. A *János vitéz* tekintetében például „felső leányiskolák” 3. osztályában olvasták, ez napjainkban a 7. évfolyamot jelöli.

Természetesen értekezésemnek nem a művek értékeinek a megkérdőjelezése a célja, csupán az, hogy ezek az alkotások megállják-e a helyüket az időtállóság kérdésében.

2. Betekintés a 19. századi magyar irodalom történetébe

2.1. Rövid korrajz

A reformkor Magyarország történelmében az 1825-1848 közötti időszakot jelenti, melyet a magyar politikai és szellemi élet lassú, folyamatos, de rendkívül jelentős átalakulása jellemezte. Ennek a korszaknak a fő törekvése, hogy a nyugati országoktól fejlődésben lemaradt Magyarország elinduljon a modernizáció útján. Három fő irányzat volt hangsúlyos, melyek mellett számos személy képviseltette magát, köztük gróf Széchenyi István is. E törekvések a következők voltak: a sérelmi (a nemesség jogait firtatta és kérte számon), a merkantilista (ami a kereskedelmi jogokat követelte), illetve a szabadelvű (ami a társadalmi jogokat és az ország függetlenségét tűzte ki célul).

„A 19. század húszas éveitől a magyar irodalom fejlődéstörténetében minden tekintetben alapvető változások történtek. Kazinczy és körének újító törekvései nyomán változott az irodalom nyelve. Egyre általánosabbá vált az árnyaltabb kifejezésekre alkalmas, hajlékonyabb irodalmi nyelv, mely a népköltészet elfogadásával a népnyelv által is gazdagodott voltaképpen már Kölcseytől, de valódi erővel Petőfi lírájától és Arany verseitől.”¹ Amíg korábban egész szűkkörű olvasó közösséget tudhatott magának az irodalom (birtokos nemesek, egyházi személyek, kollégiumi tanárok, diákok, hivatali tisztviselők), addig a század harmincas éveitől ennek a közösségnek a folyamatos gyarapodása kezdődött el (olvasókörök, kaszinók, irodalmi diák-társaságok alakultak, kölcsönkönyvtárak jöttek létre). „Létrejött - főként az 1840-es évektől - egy jelentősebb értelmiségi és polgári réteg, s a korábbi, túlnyomóan latinos műveltségű és a klasszicista irodalmon iskolázott olvasóközönség ízlésétől eltérően erősebb érdeklődés mutatkozott a hazai történelem és társadalom, illetve a jelenkori és a mindennapi élet problémái iránt.”² Ebből az okból kifolyólag változtak a megírt művek témái és új műfajok jelentek meg a magyar irodalomban. Ilyen műfaj a költészetben a szonett, a ballada, a prózai művek esetében az elbeszélés és a regény. Szervezetek jöttek létre az irodalom terjesztése és megkedveltetése

---

¹ Bagossy László (2000.): *Haza és haladás: A reformkortól a kiegyezésig (1790-1867)*. In: Szabó G. Zoltán (szerk.): *A reformkor és az önkényuralom időszaka*. Enciklopédia Humana Egyesület, Budapest. In: mek.oszk honlapja. [online] [2021.06.15.] >URL: <https://mek.oszk.hu/01900/01903/html/index3.html>

² Bagossy László (2000.): *Haza és haladás: A reformkortól a kiegyezésig (1790-1867)*. In: Szabó G. Zoltán (szerk.): *A reformkor és az önkényuralom időszaka*. Enciklopédia Humana Egyesület, Budapest. In: mek.oszk honlapja. [online] [2021.06.15.] >URL: <https://mek.oszk.hu/01900/01903/html/index3.html>

céljából, ilyen a Kisfaludy Társaság és később a Petőfi Társaság. Rendszeresen adtak helyszínt szalonok, kávéházak az összejöveteleknek. A magyar drámairodalom is ebben az időszakban kezdett virágozni a magyar színház és ezzel együtt a fővárosi színházi élet fellendülésével. Ekkor jött létre a nemzeti klasszicizmus fogalmával megjelölt korszak, ami Petőfi és Arany nevéhez köthető. „*A népköltészet szerepe és jelentősége a magyar irodalom történetében a 19. század közepén Petőfi, majd Arany munkásságában olyan minőséget ért el, mely által a költői nyelv, az irodalmi ízlés, sőt az irodalom fogalma is olyan alapvető változáson ment keresztül, hogy ezt a korszakot, mely ebben a népiességben a legsajátosabban magyart tudta kifejezni, Horváth János meghatározása nyomán a nemzeti klasszicizmus korának nevezünk.*”³

Petőfi a reformkor ezen időszakában, nem kevesebb, mint 5 év alatt olyan szintű sikereket ért el, amely az akkoriban élt költőkre nem igazán volt jellemző. Az említettek alapján vezető egyéniséggé vált a nemzeti klasszicizmusnak. Azért tekinthetők korszakalkotóknak az írásai, mivel a népköltészetet emelte fel egy magasabb szintre, egyfajta nemzeti költészetet hozott létre. A János vitéz című művét ebben az időszakban, ezen eszmét szem előtt tartva írta meg. Az elbeszélésben a nemzeti kultúra alapköveit építi a népmesei hagyományokat figyelembe véve, miközben próbálja egyensúlyba hozni a romantikus eszménnyel.

Arany János másmódon képviselte a nemzeti klasszicizmust, írásaiban a népiesség mellett egy mély és parázsló demokratikus sugallat, mondanivaló jelenik meg. Oly rendeltetést szánt a nemzeti költészetnek, melyet legjobban Szilágyi Istvánhoz címzett levelében (1847. szeptember 6.) fogalmazott meg "*Legyen a költészet sem úri, sem népi, hanem érthető s élvezhető közös jó mindenkinek, kit ép elmével áldott meg isten.*"⁴. A Toldi című elbeszélő költeménye a reformkor végére tehető, vélemények és felvetések alapján több értelmezése is előfordul a műnek. De legtöbbször az kerül kifejtésre, hogy Toldi Miklós útjának elbeszélésében egy emelkedés történet olvasható és ez már személytől függ, hogy milyen átvitt értelmet tulajdonít ennek.

---

³ Bagossy László (2000.): Haza és haladás: A reformkortól a kiegyezésig (1790-1867). In: Szabó G. Zoltán (szerk.): A reformkor és az önkényuralom időszaka. Enciklopédia Humana Egyesület, Budapest. In: mek.oszk honlapja. [online] [2021.06.15.] >URL: <https://mek.oszk.hu/01900/01903/html/index3.html>

⁴ Arany János Szilágyi Istvánnak címzett leveléből (1847. szept. 6.)

Mindkét költő ugyanazt az újítást képviselte a maga egyedi érzékével. Míg Petőfi a népies nemzeti költészetet felülmúlja azzal, hogy a forradalmi költészetébe beleépíti a népköltészetet, a romantikát és a magas színvonalú irodalmat, addig Arany a népköltészet jellegzeteségeibe beleszötte a politikát, az akkori nemzeti törekvéseket.

2.2. A Kisfaludy Társaság

A Kisfaludy Társaság az Auróra kör tagjaiból nőtte ki magát. Kis társaságként indult, mindössze 10 főt tudhatott magáénak. Tagjai Kisfaludy Károly halála után hozták létre, alapították meg a társaságot. A költségeket különböző adományokból és a Kisfaludy emlékmű felállításának előlegéből finanszírozták. Miután Ferenczy István szobrászművész elkészítette a szobrot, a megmaradt összeget különböző szépirodalmi és irodalomelméleti munkák díjazására fordították. A Társaság a szépirodalom művelését tartotta elsődleges feladatának, illetve fontosnak vélte a népköltészet ügyének az elősegítését. Minden évben pályázatot hirdetett, amire különböző műfajú írásokat lehetett benyújtani, ezzel támogatva a költőket és írókat. A népköltészet felemelése kapcsán egyik nagy előrelépést a *Népdalok és mondák* című gyűjtemény kiadása jelentette. A kiadást megelőzte magyar népköltészeti művek gyűjtése, ami igazán magas színvonalon folyt. Ebben a gyűjtésben kiemelkedő szerepet vállalt Erdélyi János.

Petőfi Sándor és Arany János életében jelentős szerepet töltött be. Igaz Petőfi nem volt tagja a társaságnak, viszont több művét a Társaság pályázataira írt meg. Kijelentette, hogy nem hajlandó tagja lenni se a Kisfaludy Társaságnak, se az Akadémiának. Arany viszont 1848-ban tagja lett. Még tagsága előtt a *Toldi* című művével pályázott Gaál József javaslatára.

A Társaság rendkívül értékes írásokkal, kiadványokkal gazdagította a magyar irodalmat és számos magyar irodalmi személyt tudott maga mellé állítani.

2.3. Arany János és Petőfi Sándor barátsága

A Pedagógiai Folyóiratok honlapján található egy cikk a két költő barátságáról, amelyet Arany János születésének 200. évfordulójára jelentettek meg, onnan idézve „*A magyar irodalom egyik legszebb barátsága az övé és Petőfi Sándoré.*”⁵

Amikor kihirdetésre került, hogy a Kisfaludy Társaság irodalmi pályázatának nyertese Arany János *Toldi* című műve, elsőként Petőfi Sándor köszöntötte levélben és versben. „*Petőfi lelkesedését mindenekelőtt a Toldi szépsége kelti föl, de örömét, ha lehet, még tovább fokozza, hogy a nagy folyamok méltóságával hömpölygő tizenkettes ritmusában és a nyelv »paraszti«, egyszersmind homéroszi egyszerűségében a János vitéz hatására ismer*”⁶.

A következő szavakkal gratulált és írta meg rajongását a *Toldi* iránt:

„*TOLDI irójához elküldöm lelkemet
Meleg kézfogásra, forró ölelésre!...
Olvastam, költőtárs, olvastam művedet,
S nagy az én szívemnek ő gyönyörűsége.*”

(Petőfi Sándor: Arany Jánoshoz

Pest, 1847. február)

Nem telt el sok idő és Arany egy válaszlevelet írt Petőfinek, ami a következő sorokkal kezdődött.

„*Zavarva lelkem, mint a bomlott cimbalom;
Örül a szívem és mégis sajog belé,
Hányja veti a hab: mért e nagy jutalom?
Petőfit barátul mégsem érdemelé.*”

(Arany János: Válasz Petőfinek

1847.február 11.)

---

⁵ dr. Pompor Zoltán (főszerk.) (2017.): Arany János és Petőfi Sándor barátsága. *Mikkimakka* 2017/1. p. 26-27.

⁶ Alföldy Jenő (2001): *Arany és Petőfi levelezése prózában és versben*. Goldprint Kiadó és Nyomdai Kft, Budapest.

A két költő barátsága kicsivel több mint két évig tartott. Nagyon sok dolgot köszönhetnek egymásnak: Petőfi számára Arany a családapa mintaképe volt, míg Aranyt fiatalabb barátja hívta elő a rejtekéből. Az ifjú lázadó költő sok időt töltött Szalontán barátja családjánál egyedül és saját családjával egyaránt. Egyik ilyen látogatása során írta meg *Arany Lacinak* című versét.

A költők között nem voltak személyi és családi titkok, mindent megbeszéltek egymással. Petőfi a kortársai közül csak Aranyt tartotta sorstársának. Megosztották egymással a költészeti elveiket, melyekről más nem tudott, s költészeti kérdéseket vitattak meg. Aranyban többször merült fel, hogy baráti kapcsolatuk egyoldalú. Ezt egyszer levélben Szendrei Júliával, Petőfi feleségével is megosztotta, de ugyanakkor el is oszlatta magában a kételyt. Vannak olyan meglátások, miszerint azért volt annyira sikeres ez a barátság, mert Arany mindig azt írta, amit Petőfi esetlegesen hallani, olvasni akart, ezáltal megelőzte a lehetséges konfliktusokat. Ezt a felállást többen is észrevették, többek között Tompa Mihály is. Szemere Miklósnak címzett levelében a következőképp fogalmazott „*Szegény Arany Jancsi is! annyira körülhálózott ez embertől [Petőfi], hogy hálójában vesz és veszett el.*” (Tompa Szemere Miklósnak, 1850. jan. 2.)⁷. Ugyanakkor Arany Jánosnak is írt ezzel kapcsolatban „*Elszomorodtam barátom utolsó leveleden. Rosznak vagy ezzel rokon valaminek nem tartottalak, de igen gyengének, ki a legaljasabb bántalmakat, a legembertelenebb packázást mosolyogva tudtad védeni azon emberben, midőn mondád: ‘vedd úgy mintha baraczkot adott volna’.*” (Tompa Aranyinak, 1850. jún. 12. válasz Arany 1848. máj. 23-i levelére)⁸.

Kapcsolatuk 1847 februárjától, a *Toldi* pályadíjának híretől kezdett kibontakozni és rövid időn belül vált szorossá, viszont igen hamar, 1849 júliusában, Petőfi halálával zárult le. E két költő nagyon ritka és igaz barátsága kevés időt élhetett meg, de olyat adtak a magyar irodalomnak, amit kevés ember tudott.

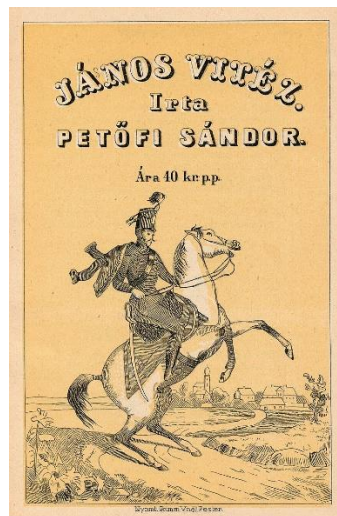
⁷ Alföldy Jenő (2001): *Arany és Petőfi levelezése prózában és versben*. Goldprint Kiadó és Nyomdai Kft, Budapest.

⁸ Alföldy Jenő (2001): *Arany és Petőfi levelezése prózában és versben*. Goldprint Kiadó és Nyomdai Kft, Budapest.

3. Petőfi Sándor: *János vitéz*

3.1. A *János vitéz* keletkezése, sajátosságai

A *János vitéz* 1844-ben íródott. Petőfi Sándor egy este olvasta fel Vahot Imrének, Vachott Sándornak és Vörösmarty Mihálynak. Ezután néhány nappal, 1844. december 8-án jelent meg a Pesti Divatlapban, majd az Életképben, végül a Hírnökben a mű és a felolvasás híre. Tényleges információt az újságokban Március 2-án jelentettek meg, majd 6-án debütál a *János vitéz*.

A *János vitéz* első kiadásának címlapja

Acél Zsolt tanulmánya részletesen foglalkozik a mű keletkezésével és az ekörül felvetődött kérdésekkel, a szerkezetével és a benne megjelenő fejlődésrajzzal, valamint az elbeszélés nehézségeivel. Megemlíti, hogy hasonlóság fedezhető fel Petőfi Sándor *János vitéz*, Arany János *Toldi* és Fazekas Mihály *Ludas Matyi* című műve között. A szál, ami mindegyikben megjelenik, a kegyelem és a beteljesedés. A *Ludas Matyi*ban Döbrögi háromszor kapja vissza az általa Matyira kiszabott büntetést és ezt egyre fájdalmasabb módon. Toldi emberölést követ el, de a mű cselekményében, amikor legyőzi a farkast, a bikát és a cseh vitézt, akkor saját magát győzi le és ez által nyeri el az uralkodón keresztül az Isten kegyelmét. Petőfi művében, ahogy már említettem, a kegyelem és a beteljesedés ugyanúgy szerepet játszik, az elbeszélés végére láthatjuk a főhősünk jellemfejlődését és ennek alakulását. Ha az olvasó elolvassa a címet majd a művet is elkezdi, egyfajta kíváncsiság tör elő belőle, hisz a címben *János vitéz* ként van megnevezve a szereplő, viszont az 5. versszakban Kukoricza Jancsiként jelenik meg. A címben

szereplő ranghoz Jancsinak fejlődnie kell és ezt a 13. énekre éri el. Több tanulmányban is említésre kerül, hogy a *János vitéz* ben érzékelhetők az eposz műfajának jellemzői, melynek egyik fő tényezője a bolyongásmotívuma.

A műfaja elbeszélő költemény, amit úgy lehet meghatározni, mint hosszabb-rövidebb verses epikai művet, ami többnyire valószínű eseményeket ábrázol, meseszerű elemekkel. A többi epikai műtől leginkább az különbözteti meg, hogy erőteljes líraiság, valamint a költői eszközök sokasága vonul végig a költeményben.

Gulyás Judit morfológiai elemzésében több műfaj is megjelenítésre került, amikbe besorolásra került a mű keletkezése óta. Ezekből a műfajokból néhányat emelnék ki, ezek a következők: elbeszélő rege, népies eposz, bohózat, hősköltemény, népies költői beszély, monda, népmese, jelvi mese. Ebből a néhány műfajból is kirajzolódik, hogy két nagyobb műfaji csoport jelenik meg: az eposz és a (nép)mese. A tanulmányban leírtak alapján a *János vitéz* műfaja azon szempont szerint változik a befogadók felől, hogy mennyire akarnak észrevenni hasonlóságokat más művekkel. Nem hiába érthető a befogadók felől egyfajta zavar, meg nem értés a műfaj tekintetében. Hiszen amellett, hogy számos mesei elemet tartalmaz, több olyan van, ami szembe megy a mese sajátosságaival, ilyen például a főhős halálvágya.

A mű a romantikus eszményt próbálja egyensúlyba hozni a népiesség eszközeivel. Azzal, hogy egy népi hőst választott, a költő egyértelműen állást foglalt a nép felemelkedése mellett. Petőfi Sándor az egész versen végigvonultatja a különféle népmesei elemeket. Ezek megjelenése a *János vitéz* ben tovább erősíti azon nézeteit, hogy a népmesei hagyományokat erősíteni és nem elfeledni kell.

3.2. A *János vitéz* tanításának kérdései és nehézségei

A *János vitéz* tanításának kérdéseit és a nehézségeinek a megválaszolására a 2012-es és a 2020-as Nemzeti Alaptanterv és a hozzájuk illeszkedő kerettantervek összehasonlítását és az ezekhez igazodó magyar nyelv és irodalom tankönyvet használok fel.

Az egyik nagyon fontos kérdés az, hogy Petőfi Sándor *János vitéz* című elbeszélő költeménye napjainkban is megállja-e a helyét az általános iskolai olvasmányok között. Köztudott, hogy a költemény 1844-ben íródott, a lassan 179 éves mű még napjainkban is megjelenik a

magyar nyelv és irodalom tantárgy követelmény rendszerében. Nagyon sok minden van, ami a mű mellett, illetve az ellen érvel, hogy mennyire lehet fontos napjainkban is tanítani.

Az időtállóság kérdéséhez azon felvetést lehet illeszteni, hogy a mű nyelvezete mennyire nehéz a mai fiatalok számára, hiszen a nyelvhasználat jelentősen megváltozott az akkoriban használt nyelvhez képest. Néhány példa a nyelvezetre a műből a tankönyv felhasználásával:

„Meg ne illesse* kend ezt a szegény árvát.”

*meg ne illesse – ne bántsa⁹

„Kapu előtt állt az indulatos gazda,

Szokás szerint a nyájt olvasni* akarta.”

*olvasni – (itt) számlál, számol¹⁰

„A nap fölkelésétől a nap enyészetéig*

Egyenes rónaság* nyújtózkodott végig.”

*enyészet – pusztulás, itt azt a helyet jelenti, ahol a nap lenyugszik

*rónaság – nagy síkság¹¹

A szavak értelmezésére segítségül a tankönyvben szereplő régies szavak lábjegyzete szolgál.

Az is kérdés, hogy a *János vitéz* mondanivalóját, amely szerint a legszegényebb rétegből is lehet kiemelkedő sikereket és a boldog véget elérni, mégis milyen szinten tudják értelmezni a diákok a mai társadalomba. Úgy vélem, hogy említésre méltók azon következtetések, hogy a mai gyerekek számára teljesen más dolgok jelentenek teljes boldogságot és sikert, mint akkoriban. A mű erkölcsi tanításai sem minden esetben érik el azon céljaikat, amelyet a költő sugározni szeretne. Az erkölcsi tanításra példa a műben a zsványok tanyáján történtek epizódja: sajnos azt tapasztaltam, hogy a tanulók többsége helyeselte a zsványok „életmódját” és bármennyire próbáltam magyarázni és mondani a jó példákat, sajnos nem mindenkinél ért célt.

Azt, hogy a *János vitéz* számtalan mesei elemet tartalmaz, mondható az időtállóság mellett érvenek. A diákok már egészen kiskoruk óta ismerkednek a mesével, a mesei vonásokkal. Ebben nehézséget az okozhat, hogyha a diákok nincsenek hozzászoktatva a mesék olvasásához, nincsenek nevelve az olvasás szeretetére. Ha csak az iskolákban hallanak meséket, ritkán különíthetik el a mesés és a valóságos elemeket egymástól a mű olvasása közben.

---

⁹ Oktatási Hivatal (2020): *Irodalom tankönyv 5*. Könyvtárellátó Nonprofit Kft, Budapest. p.99.

¹⁰ Oktatási Hivatal (2020): *Irodalom tankönyv 5*. Könyvtárellátó Nonprofit Kft, Budapest. p.102.

¹¹ Oktatási Hivatal (2020): *Irodalom tankönyv 5*. Könyvtárellátó Nonprofit Kft, Budapest. p.109.

A *János vitéz* 5. osztályban kell foglalkozni, azaz a 10-11 éves korosztálynak egyik hosszabb olvasmánya. Vajon a tanulók életkorát tekintve jó helyre sorolták-e be? Már alsó tagozatban megismerkednek a tanulók a népmese és a műmese fogalmával és jellemzőivel, s mire a *János vitéz* feldolgozására kerül a sor, már ismernek verses formájú, illetve epikus műveket is. Illetve az 5. osztályos tanmenetben és tankönyvben is az elbeszélő költeményt megelőzően a népmese, műmese fogalmát ismétlik át, ismerik meg. Tehát összességében ismerik az elbeszélő költemény jellegzetességeit és a költői eszközöket, így a *János vitéz*nél már csak meg kell nevezni, összegezni és követelményszintre emelni. De ezen felsoroltak csak a lexikális és műelemzési ismeretek melletti érvként sorolhatók fel. Úgy gondolom, hogy ennél a korosztálynál még nem kellene ilyen szintű műelemzési ismereteket követelményszintre emelni. Inkább ebben az évben kellene egy jó alapot lefektetni, amire folyamatosan lehetne építeni, de ezt is egy egyszerűbb műtől indulva. Egy olyan alkotást nem kell ilyen magas követelményszintre emelni, ami valószínűleg nem gyerekeknek íródott. Ezt a *János vitéz* tartalma, nyelvezete és stilisztikája is bizonyítja. A költeményt a költő nem is ennek a korosztálynak szánta és tágabb körben nem is gyerekeknek, hiszen Petőfi nem írt gyermekirodalmi műveket. E mű is beleeshetett abba a csapdába, hogy társadalmi hatásra gyermekirodalomnak lett besorolva csak azért, mert egyrészt mese a műfaja. Kis Ádám tanulmányában nagyon jól fogalmazza meg ennek hibáját „*Az iskolai kötelező olvasmányok kiválasztása, illetve általában egyes irodalmi művek nem meggyőző besorolása a gyermekirodalomba, magában hordozza azt a tévedést, mely szerint intellektuális egyenlőséggel tehető a régi kor embere és a mai gyerekek közé.*”¹² Olvasható az is az értekezésben, hogy ez a tévesen tartják a mesét kizárólagosan gyermekműfajnak, ebből következtethető a tanulók számára ez az egyik olyan tényező, ami hatása, hogy „*...ettől válik végképp olvashatatlaná a 19. századi realista irodalom a gyerekek számára.*”¹³ Ezek alapján tekintsünk kritikusan arra a szándékra, amivel próbálják a mese műfajt a *János vitéz*re ráhúzni és ezzel a tanulókra „kényszeríteni”. Nézzük meg a kendőzetlen valóságot, mi az, ami a műben olvasható és csak azt tudják alátámasztani, hogy nem a megfelelő korosztálynak van tanítva. A már többször említett tanulmányban Kis Ádám az alábbiakat említi: a 12 két zsvány elégetése (6. ének), az óriásföld csőszének meggyilkolása (19. ének), nem utolsó sorban rögtön a mű elején lejátszódó erotikus jelenet, melyben Jancsi elárasztja csókjaival Iluskát (1. ének).

---

¹² Kis Ádám (2010): *Ki számára íródott a János vitéz?*. Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények V. évfolyam, 1. szám: p.133.

¹³ Kis Ádám (2010): *Ki számára íródott a János vitéz?*. Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények V. évfolyam, 1. szám: p.133.

Ahhoz, hogy ezen állítások igazolást nyerjenek, a mese fogalmát kell megismerni és azon túl látni. „*A mese epikai műfajcsoport, a legősibb műfajok egyike. A mesék terjedelme kisépikai jellegű, a műfaj eredetileg verses és prózai egyaránt lehetett; ...Az ide tartozó alkotások fantasztikus-csodás (vagy legalábbis valószerűtlen) elemekkel átszőtt, általában időben és térben is fiktív körülmények között játszódó eseményeket ábrázolnak. A reális világot képviselő hősei jobbra elvont típusok (az öreg király, a legkisebb fiú, a juhász stb.), s ezek legtöbbször képzeletbeli hősökkel (óriások, törpék, tündérek, boszorkányok, varázslók, sárkányok) és fantasztikus tulajdonságokkal felruházott jelenségekkel (beszélő állatok, növények, tárgyak stb.) állnak szemben. Az események is valószínűtlenek, de egy sajátos hagyomány logikáján belül maradva a cselekmény menetében az egyik esemény bekövetkezése már valószínűvé teszi a másikat. Jellegetes vonása az egyszerű világkép, mely átmeneti típusokat nem ismerve éles határt húz a jók és a rosszak közé. A végkifejletben a mese diadalra juttatja a jókat, és megbünteti a gonoszokat.*”¹⁴ A definíciót elsőre elolvasva valószínűleg mindenkinek kedvenc meséje jut eszébe, de fontos, hogy az nincs benne, hogy csak gyerekeknek szóló műfajról lehet beszélni. Ha a történelmi áttekintését nézzük, megtudhatjuk, hogy régebben igazából felnőttek szórakoztatására vagy egyéb célra szolgáltak, például az *Ezeregyéjszaka* meséi. Ez az úgynevezett felnőtt-mese az idő múlásával háttérbe szorult és valószínűleg ez helyezhette abba a burokba az adott fogalmat, hogy csak a gyerekeknek szólhat és ez által került több felnőtteknek íródott mű a gyermekirodalomba, így a *János vitéz* is.

Az új 2020-as Nemzeti Alaptanterv 2020. szeptember 1-vel lépett érvénybe, ez váltotta le a 2012-es NAT-ot. A két kiadásban az egyezik meg, hogy mindkettő külön témakörként kezeli a *János vitézt*, viszont óraszámában csökkenés vehető észre. Ezzel együtt felmerülhet az a kérdés, vajon a költemény egészének az értelmezéséhez, ahhoz, hogy a tanulók az elvárásoknak megfelelően tudjanak teljesíteni, „ami nem feltétlen logikus és ésszerű elvárás”, milyen óraszámokban kell foglalkozni a művel.

A 2012-es NAT-hoz illeszkedő magyar nyelv és irodalom kerettantervben 15 óra van előírva, míg a 2020-asban 14 óra. Vajon milyen célnak köszönhető az egy óra elvétele? Alapvetően egy ilyen hosszú műnek a feldolgozása, az új anyagfeldolgozó óra strukturált felépítésének megfelelően nem lehetséges. Ha megnézzük a kerettantervhez igazodó tanmenetet, egy

---

¹⁴ Osztovits Szabolcs (projektvezető) (É. n.): *Kulturális enciklopédia*. In: enciklopedia.fazekas honlapja. [online] [2021.06.15.] >URL: <http://enciklopedia.fazekas.hu/index2.html>

órára legalább 2 fejezet elolvasását és annak feldolgozását és értelmezését várják el. Ennek következményeképp az irodalomelméleti fogalmak elsajátítására és begyakorlására kevés idő van a tanórán. Ebből adódóan a legtöbb esetben azt tartják megoldásnak, hogy amire a tanórán nem volt idő, azt feladják házi feladatnak. Sajnos ez nem megoldás, mivel egyrészt a tanulószobai foglalkozáson nem biztos, hogy lesz a pedagógusnak ideje segíteni minden diáknak, illetve a tanulók többségének nincs olyan családi háttér, ami segítséget tud nyújtani a feladatok megoldásában.

Mindkét kerettantervben a tematikai egység fejlesztési-nevelési céljának fő pontjai megegyeznek, amik a 2020-asból kiemelve a következők:

- „*A mű szövegének közös órai feldolgozása;*
- *A mű cselekményének megismerése, fő fordulópontjainak értelmezése;*
- *A költői szöveg részletének és más médiumbeli megjelenítésének (rajzfilm, színmű, illusztráció, stb.) összehasonlítása;*
- *A szöveg néhány részletében a poétikai eszközök felismerése, szerepük értelmezése: verselés, szóképek, alakzatok;*
- *Alapvető verstani és műfaji fogalmak megismerése, alkalmazása a mű bemutatásakor.*”¹⁵

Már írtam arról, hogy ez az első hosszabb mű, ami az iskolában mélyebben feldolgozásra kerül, és igaz egy hosszú elbeszélő költeményről van szó, akkor is rengeteg új ismeretet szereznek a tanulók, amit a 14 órakeret végére el kell sajátítani, mivel témazáró dolgozattal zárják a témakört. Megtanulandó kulcsfogalmak: megszólítás, műnem, epika, líra, drámaverses epika, elbeszélő költemény, hasonlat, metafora, megszemélyesítés, párhuzam, ellentét, fokozás, ütemhangsúlyos verselés, felező tizenkettes, rímfajták, páros rím. Be kell látni a leírt fogalmakat, amik között szerepelnek költői képek és eszközök is, melyeket a tanulóknak fel kell tudni ismerni és megnevezni, ilyen kevés órakerettel a számos más feladat mellett igen nehéz eredményesen és maradandóan elsajátítani.

Petőfi Sándor műve kalandokban, szerelmi történetben, csodás elemekben gazdag mű, ami egész hosszú és a szövegének egyes részei nehezen értelmezhetők a diákok számára. Viszont ezek ellenére jó motiváció is lehet az olvasás megszeretésére, illetve a régebbi művek

---

¹⁵ Ungár Ágnes (főszerk.) (2020): *Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára. Magyar nyelv és irodalom.* p.15. In: Oktatási Hivatal honlapja. [online] [2021.06.15.] >URL: https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat

megkedvelésére is. Viszont jelen helyzetben az a cél, hogy a mű által a tanulóba még több lexikális tudást zsúfoljanak, ezáltal pedig a mű szépsége és egyedisége vész el. Fontos megjegyezni, hogy nem az a hosszabbtávú cél, hogy a diákokat elrettentsék, hanem inkább a hívogatásuk, bevezetésük az irodalom csodás világába. A tanulás folyamatában fontos szem előtt tartani, hogy a diákok a személyes tapasztalatokon keresztül jöjjenek rá a mű mondanivalójára, gondolkodjanak és önállóan fedezzenek fel. Ezáltal pozitív élményük lesz a művel és az irodalom, mint tantárggyal kapcsolatban is.

Szükségét érzem a 2020-as NAT-hoz igazodó 5. osztályos irodalom tankönyv és munkafüzet megvizsgálásának is, hogy ezek mennyire segítik elő az olvasóvá nevelést. Elsősorban megemlítenék egy, a Pedagógiai Folyóiratok honlapján található cikket, amely *Az irodalom nem múzeum* címen jelent meg. Ebben azt taglalják, hogy készül egy jó taneszköz, mik állnak rendelkezésre a készítéskor, illetve miket vesznek át régi tankönyvekből. A cikkből idézve: „Magyarból nem használunk fel korábbi tankönyveket. Ebből a tantárgyból különösen is fontos a tananyag frissessége. A frissen beemelt szemelvények egy kicsit talán a megfáradt tanárt is fölvilványozzák. Nem akartuk, hogy századszor is ugyanazok a művek szerepeljenek a tankönyvben. Kivéve persze nemzeti műveltségünk alapjait. A János vitéz és a Toldi, az Ábel és az Iskola a határon – ezek megunhatatlanok, ezeken nincs mit frissíteni.”¹⁶ Azért ezen kijelentésben van mit vitatni; igaz, hogy találhatunk modern kori irodalmakat, viszont még mindig nagyobb mértékben szerepelnek régebbi művek a tankönyvekben, azaz nem vehető észre jelentős mértékű változás. A cikk megemlíti a *János vitézt*, mint a nemzeti műveltség alapját; feltehető a kérdés, hogy esetleg a mai fiatalok számára ugyanolyan fontos, esetleg fontosabb lehet e mű ismerete, mint egy kortárs költő, író műve. Mind a klasszikus, mind a kortárs irodalmakkal való megismerkedés fontos, viszont mérlegelni kell, hogy a mai gyerek számára mi lehet a fontosabb, amire nagyobb hangsúlyt kell helyezni.

A tankönyv felépítését tekintve elég egysíkúnak és megszokottnak mondható, hiszen itt is a költő életének megismerésével kezdődik az adott témakör. Amivel alapvetően nincs baj, viszont itt különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a tanulóknak ne kelljen fölösleges ismereteket megtanulnia. Ez rögtön az elején elveszi a tanuló kedvét, mivel száraz és unalmas. Ezen esetben szintén a lexikális tudás bővítése a cél, amit jóval kevesebb információval is el lehet érni. Véleményem szerint elég lenne egy költő életéről annyit megtanulni, hogy korban elhelyezhető legyen és az adott művére/műveire mi jellemző, nem ellehetetleníteni a diákot a

---

¹⁶ Stöckert-Kozák Annamária (2014): *Az irodalom nem múzeum*. Új Köznevelés 70. évfolyam 4. szám: p. 12-13.

különböféle díjak stb. bemagoltatásával. Ezt követi a *János vitéz* általános ismertetése, mikor íródott, főszereplőkre utalás, majd további negyed oldal, amely taglalja, hogy miért a nemzeti kultúra alapköve a mű. Ezen résznél meglátásom szerint azzal semmi probléma, hogy megtudhatják, mikor és hogyan keletkezett, viszont azzal már inkább, hogy utalást tesz a szereplőkre, ez itt nem szükséges, hiszen még azon az órán megtudják saját tapasztalat útján és nem mondanám, hogy ez motiváló bármilyen módon a gyerekek számára. Leginkább úgy fogalmaznék, hogy el se veszi, de nem is ad hozzá. Igazából ezzel a leírással valamilyen szinten szembe megy a tantárgypedagógiai tanítással, hiszen a mű részleteivel a tanulóknak a pedagógus által közvetített bemutató olvasás, majd a közös hangos olvasás vagy egyéb módszer használata által kell megismerkednie. Az pedig szerintem mindenképp említésre méltó lenne, hogy a nemzeti kultúrában teljesen más szerepet foglal el a mű napjainkban és az 1800-as évek közepén. Ezt követve ismétlődés figyelhető meg a struktúrát tekintve, hiszen 2-3 fejezet megismerése után új fogalmakat vezetődnek be, majd ajánlott kérdések és feladatok következnek, s minden ilyen egység végét egy folyamatra zárja. Maga a folyamatára a megértést nagyon jól elősegíti, viszont legalább tizenegyszer alkalmazza a tankönyv, egymás után ennyiszor egy módszer alkalmazni, nem a legjobb. Viszont itt a pedagógus tud a módszeren és a feladaton változtatni, annak érdekében, hogy minden egyes órán érdekes és motiváló legyen. A költői–poétikai eszközök, képek, verstani és műfaji fogalmak megértésére és az alkalmazásuk elsajátítására példaanyagot a *János vitéz*ből kiemelt részek szolgálnak.

A tapasztalatszerzést a munkafüzet segíti, s úgy gondolom, hogy a munkafüzetben megjelenő feladatok megfelelően idomulnak a műelemzési ismeretek elsajátításához. Viszont egy tanórára soknak tartom az elsajátítandó tananyagot és a hozzá kapcsolódó feladatokat. Mert ha végiggondoljuk, az óra elején kell egy rövid ismétlés, esetlegesen házi feladat ellenőrzés, hogy az előző órai anyagot át legyen nézve. Csak ezután kezdhet el az új ismeret feldolgozása, amit közös elolvasás után egy vagy több új fogalom megismerése és valamilyen szintű elsajátítása követ. Majd nagyjából 6-11 feladat van a munkafüzetben, valamint 7-11 kérdés, feladatsor a tankönyvben. Persze nem kötelező mindet megcsinálni, illetve inkább legyen több, mint kevesebb. De a tankönyvi kérdéssor elhagyható lenne, hiszen a szaktanárok az adott fejezetek után elemző kérdéseket tesznek fel, amelyek által a kérdéssor feleslegessé válik és az arra szánt időt akár tevékenyen el lehet tölteni a munkafüzetben lévő vagy akár a pedagógus által kidolgozott feladatokkal.

A *János vitéz*zel foglalkozó rész vége felé azokat a nehézségeket jeleníteném meg, amelyeket egyik volt munkatársam fogalmazott meg, amikor megkerestem, hogy mondja el tapasztalatait.

Amit a munkatársamról tudni kell, hogy 17 éve van pedagógusi pályán, történelmet, magyar nyelv és irodalmat, valamint erkölcsöt tanít.

A *János vitéz* nehézségei a diákok számára a tapasztalat alapján:

- A mű meseszerű elemeit nehezen különítik el a valóságtól.
- Nem értik az erkölcsi tanítást.
- Földrajzi, történelmi káosz a műben és a fejekben. (Pl. Útvonal. Taljánország, kutyafejű tatárok, törökök)
- Gondot okoz a tankönyvben a definíciók magyarázata.
- Túlságosan szájbarágós a tankönyv munkafüzete. „Utálatos, hogy nem érteni kell, hanem magolni. Elvész a mű szépsége.”
- Most akkor mese vagy elbeszélő költemény? Műfajba sorolási problémák.

Úgy vélem, ezek az állítások azon nehézségeket támasztják alá, amiket a fentiekben körvonalaztam.

Összegzésként úgy vélem, hogy a Petőfi Sándor *János vitéz* című műve a saját idejében korszakalkotónak számított. Napjainkban sem veszítette el a mű a szépségét, viszont végig kell gondolni, hogy megfelelő-e ez az elbeszélés a mai tanulók számára, s ha igen, akkor szükséges-e ennyire mélyen elmerülni benne.

4. Arany János: *Toldi*

4.1. A *Toldi* keletkezése, sajátosságai

A *Toldi* 1846-ban íródott a Kisfaludy Társaság pályázatára (képmelléklet). A mű témája érinti a kor legfontosabb problémáit, amelyeket egy vitéz életén keresztül mutat be a költő. Arany János forrásként Ilosvai Péter *Toldi Miklós históriája* című művét használta, ezáltal egy rövidebb és tömörebb művet formált át egy kalandokkal teli elbeszéléssé, amelyben a szereplők jelleme részletesen ki van dolgozva. Petőfi Sándor *János vitéze* oly módon inspirálta Aranyt, hogy a népi hőstől elrugaszkodva megalkotta a vitézi eszmény képviselőjét, aki a paraszti és társadalmi vonásokat egyaránt magában hordoz. Ahogy Cselenyák Imre írja le regényében:

„- *Miért nem dőlt már le? – kérdezte Arany a feleségét.*

- *Még nem voltam álmos. A János vitéz járt a fejemben. Csuda egy mese.*

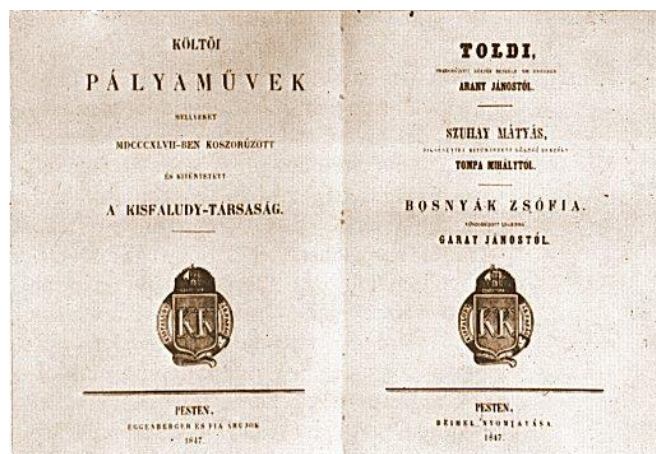
- *Az. Sokat okultam belőle. Hat a Toldira is, ennek ismeretében kicsit másképp írom meg.*”¹⁷

A mű hangnemére népies közvetlenség és egyszerű természetesség jellemző. A műfaját tekintve a verses forma, a költői eszközök megléte, a téma és a hangvétel együttesen az elbeszélő költemény jegyeit tükrözik.

Az elbeszélés történelmi háttérű, hiszen Arany János szülőhelye Nagyszalonta és annak környéke egykor a Toldi-birtok volt és a helyi történelmi alak emlékét balladák és mondák őrzik.

---

¹⁷ Cselenyák Imre (2017): *Áldott az a bölcső. Arany János életregénye*. Könyvmolyképző Kiadó, Szeged, p. 303.

A *Toldi* első kiadásának címlapja

4.2. A *Toldi* tanításának kérdései, nehézségei

A *Toldi* tanításának kérdéseire a választ és a nehézségeinek a feltárására 2012-es és a 2020 Nemzeti Alaptantervet az ehhez igazodó kerettantervet, illetve az ezekhez hozzárendelt tankönyvet használom fel.

Ezen mű esetében is felvetődhet a kérdés, napjainkban is időtálló-e? A *Toldi* 1846-ban íródott, azaz 177 éves mű, két évvel fiatalabb, mint Petőfi Sándor *János vitéz* című elbeszélő költeménye. Azon kérdések tevődnek fel, hogy a *Toldi* nyelvezete mennyire idegen, nehéz a mai fiatalok számára? Mennyire tudják elképzelni azt a társadalmi helyzetet, ami akkoriban jellemezte Magyarországot? Azonosulni tudnak-e vagy áttudják-e érezni Toldi Miklós helyzetét? Mivel Arany János elbeszélésében a mű főszereplője élő történelmi alak volt, ez nem okoz valamiféle időbeli káoszt a tanulóknak? Hiszen a valós Toldi Miklós az 1300-as évek környékén élt vitéz volt, míg Arany János az 1846 körüli magyar társadalom és a kor legfontosabb problémáit mutatja be a szereplő életén keresztül.

A *Toldi* nyelvezete nem a legegyszerűbb, a diákok számára elég nehéz, hiszen Arany János nem csak költőóriásként volt fontos a magyar irodalmi életben, hanem írásaiban érezhető és észrevehető egy sajátos, egyedi nyelvezet, ami utánozhatatlan, csak Arany Jánosra jellemző. Ezen állításomat alátámasztja, hogy 2017-ben megjelent az Arany-szótár. A következő példákat a 6. osztályos irodalom tankönyvből emelném ki, amik esetében a szómagyarázatok se nyújtanak a szó vagy szószerkezet értelmezéséhez minden esetben segítséget.

„De felült Lackó a béresek nyakára,
Nincs ki vizet merjen hosszú csatornára.”*

*felült Lackó - Így gúnyolja tréfásan a magyar paraszt azon mezei munkást, ki a nap és dolog hevétől bágyadtan ráunt¹⁸

*„Most ravasz szándékát, melynek úta görbe,
Eltakarja törvény és igazság örve*,”*

*eltakarja...örve - valami örve alatt, arra hivatkozva¹⁹

„Nem feledhető el soha uradta,
Mint ijedt meg a nagy örömnél miatta;”*

*uradta – istenadta²⁰

Ebből a néhány idézetből is látható, hogyha a *Toldit* értelmezni, úgymond „fordítani” szeretnénk a tanulókkal, a számukra ismert és ma használatos nyelvi világra nem lenne a legkönnyebb feladat és úgy vélem, hogy e teendő nem is teljes mértékben kivitelezhető, hiszen elveszne az írás sajátossága. A műben keveredik a romantika nyelvezete, a népi/paraszi stílus, különböző irodalmi szófordulatok és e sokféleség tovább nehezíti a szöveg megértését, melyet fokoz az általuk ismeretlen kor és történet.

A reformkor legfontosabb kérdései a magyar nyelv ügye és a társadalmi egyenlőtlenségek voltak. Ezen törekvéseket a 6. osztályos diákok még nem tanulják, viszont fontos tudniuk, ha már megismerkednek az elbeszéléssel, mégis milyen társadalmi problémák jellemezték az akkori Magyarországot. Úgy vélem, ezek megfelelő érzékeltetése a diákok felé, illetve az ilyen problémák elképzelése nehéz a tanulóknak. Hiszen olyan világban élnek, ahol nekik a magyar nyelv mindennapi nyelvhasználat. Számukra megszokott, hogy ezt beszéljük, nem kell „küzdniük” azért, hogy az anyanyelvüket használják. Valamint igaz, hogy még napjainkban is vannak elkülönült társadalmi rétegek, viszont manapság észrevehető ezek „keveredése”. Például szegény és gazdag gyerekek barátkozhatnak egymással.

A *Toldi*ban a magyar nyelv értékeit nagyon jól érzékelteti a költő azáltal, hogy egyedülálló sorokban írja le a történetet.

*„Hé, paraszt! melyik út megyen itt Budára?”
Kérdi Laczfi hetykén, csak amúgy félvárra;
De Toldinak a szó szívébe nyilallik,
És olyat döbben rá, hogy kívül is hallik.”*

---

¹⁸ Oktatási Hivatal (2021): *Irodalom tankönyv 6.* Könyvtárellátó Nonprofit Kft, Budapest. p.67.

¹⁹ Oktatási Hivatal (2021): *Irodalom tankönyv 6.* Könyvtárellátó Nonprofit Kft, Budapest. p.84.

²⁰ Oktatási Hivatal (2021): *Irodalom tankönyv 6.* Könyvtárellátó Nonprofit Kft, Budapest. p.134.

(Arany János: Toldi, Első ének)²¹

Ami a társadalmi helyzetet illeti, a műben Arany János azon a folyamaton vezet bennünket végig, hogyan válik a paraszti sorban nevelkedett, bátyja által elnyomott Toldi Miklósból híres vitéz. Számomra kérdés az, hogy ezt a gondolatot hogyan tudják átültetni a mai gyerekek a saját helyzetükre. Persze, manapság is találkozunk hasonló problémákkal a családon belül, illetve a társadalomban is. Ha meg is értik az üzenetet, kérdés, hogy felvállalják azt a harcot, amit Miklós megtett azért, hogy változtasson a helyzetén. Ennek a felismerésnek lehet pozitív és negatív kimenetele is.

A *Toldi* cselekménye, eseményei több tanulságot is megfogalmaznak, amire a tanulóknak maguktól kell rájönniük: mik a „jó és rossz” cselekmények, miért erkölcsösek és miért nem. Érzékelteti, hogy megfelelő akaraterővel, szorgalommal és erkölcsöséggel minden cél, amit kitűzöl magad elé, elérhető. Nem számít, hogy milyen társadalmi rétegben nevelkedtél. Ezen tulajdonságok napjaink világában egyre kevésbé töltenek be fontos szerepet, ezért is lényeges a pedagógusnak ezen erényeket nélkülözhetetlenné tenni a tanulók számára.

A *Toldival* 6. osztályban kell foglalkozni, azaz 11-12 éves korosztálynak egyik hosszabb kötelező olvasmánya. Vajon a tanulók életkorát tekintve jó helyre sorolták be? A besorolást tekintve, úgy vélem, még mielőtt megismerik a tanulók Arany János művét, megismerkedhetnének néhány nehezebb nyelvezetű, viszont rövidebb terjedelmű alkotással. Majd amikor már több tapasztalatuk van, akkor merüljenek el ennek a szerzeménynek a mélységeiben. Megismernek több régi művet is, viszont nem olyan mértékben, amely számottevő lenne a műfeldolgozása közben. A tanulóknak segítségére nincsenek mesei elemek, mint a *János vitéz*ben, hanem a stílus sokkal komolyabb.

Esetleg az segíthet a diákok számára, hogy tantárgyi kapcsolat hozható létre a történelemmel. Ezáltal valamelyest jobban érthetik az elbeszélő költeményt. Viszont vigyázni kell, hogy ne lépjen fel időbeli káosz a tanulóknál. Az időbeli káosz alatt azt értem, hogy a valós Toldi Miklós időbeli elhelyezése az 1300-as évekre tehető, míg a *Toldi* című elbeszélő költemény a reformkor problémáit mutatja be. Tehát a *Toldi* tanítása e szemszögekből valószínűleg nem a 11-12 éves korosztálynak a megfelelően választott olvasmány.

A 2020-as Nemzeti Alaptanterv bár 2020. szeptember elején lépett érvénybe, viszont felmenő rendszerben, tehát azok a diákok, akik az említett év szeptemberétől kezdték a hatodik osztályt, még a 2012-es NAT-ban leírtak szerint ismerhetik meg a *Toldit*.

---

²¹ Oktatási Hivatal (2021): *Irodalom tankönyv 6.* Könyvtárellátó Nonprofit Kft, Budapest. p.69.

A 2020-as és a 2012-es NAT-hoz igazodó kerettantervekben nincs nagy eltérés, mindkettő külön témakörként kezeli a *Toldit*. Viszont az óraszámban látható növekedés, ami 1 plusz órát jelent. Azaz a kerettantervekben meghatározottak szerint a 2012-es-ben 15, míg a 2020-ban 16 órát szán az elbeszélő költemény feldolgozására. Ha már be lett illesztve ez a nem könnyű elbeszélés, akkor annak feldolgozására adjunk megfelelő órakeretet a diákoknak arra, hogy teljes mértékben átéljék a mű szépségét és ne csak végig kelljen „rohanni” rajta. Egy tanórának túl sok mindent magába kell foglalnia, illetve olyanokat is, ami nem minden esetben szükséges, hiszen nem a művel kapcsolatos tudnivalók magolása lenne a cél. Igaz, hogy egy órára csupán egy ének feldolgozását „várják el”, viszont itt is meg kell említeni, hogy az új anyagot feldolgozó óra strukturált elemeinek nem lehetséges eleget tenni.

Ha ténylegesen azokat a fejlesztési feladatokat és ismereteket kell elsajátítaniuk a diákoknak, amiket a kerettanterv is megfogalmaz, akkor arra fordítani kell időt, illetve ne azt érezzék a tanulók, hogy hatalmas mennyiségű anyagot próbál a pedagógus a fejükbe zsúfolni. Fontosabb lenne több élményközpontú tanórát tartani, amelyek által a diákoknak nem a nagy mennyiségű és nehéz verselemzés jut eszükbe, annak ellenére, hogy az volt a feladat, hanem inkább az irodalom szépsége és megunhatatlansága. Ezek közvetítése az egyik legfontosabb cél. A kerettantervből idézve: „*A mű erkölcsi kérdésfelvetéseinek (bűn, bosszú, megtisztulás, testvériszály stb.) megvárgyalása*”²² a feladat. Ha valóban eredményesen akarunk hatni a diákokra, meg akarjuk velük értetni az erkölcsi különbségeket, akkor abba időt kell fektetni, amit a megadott órakeret nem feltétlenül biztosít.

Alapjában véve Arany János *Toldi* című elbeszélő költeménye nagyon jó példát adhat a tanulóknak az erkölcsi és a jellemfejlődés szempontjából. Nyelvezete vitathatatlanul nehéz, egy-egy éneke meglehetősen hosszú, de ha a végére érnek a tanulók és összegezik tapasztalataikat, általában maga a történet tetszik nekik, maga a mű pedig, az üzenete és a mélységei tekintetében nem gyakorol nagyobb hatást. Úgy vélem, hogy e mű esetében is szükség van arra, hogy ne a lexikális tudás gyarapítása legyen a cél, hanem az olvasás megszerettetése, ahogy a klasszikus művek esetében is.

A 6. osztályos tankönyv felépítése valamennyire megegyezik az 5. osztályos tankönyvvel. A költő életútját megelőzi egy kisebb fejezet, amely azt taglalja, miért is rendkívüli Arany János. Ez szerintem nagyon szép gesztus, amiben Kosztolányi Dezső szavait idézik. Ezt követi a mű keletkezése, majd a műfaji besorolás, ahol megemlítik a *János vitézt* mint előzetes

---

²² Ungár Ágnes (főszerk.) (2020): *Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára. Magyar nyelv és irodalom.* p.15. In: Oktatási Hivatal honlapja. [online] [2021.06.15.] >URL: https://www.oktatas.hu/koznevelés/kerettantervek/2020_nat

tudást, ami segíti könnyebben meghatározni a műfajt. Végül maga az elbeszélés szövege következik. Megemlíteném, hogy minden ének végén van egy magyarázat „*Toldi: példakép és tükrő*”²³ címmel, amely Toldi összetett személyiségének bemutatására szolgál. Különböző személyiségjegyeit ismerjük meg énekenként, ezt magyarázza és taglalja számunkra. Ezáltal is azt a felvetést igazolja, hogy Arany úgynevezett tükrőt tart elénk Toldi személye által. Sok esetben műelemzési ismereteket taglal, valamint az énekek után további kérdések és feladatok találhatóak. A munkafüzet is énekenként van felosztva, amik esetében a legtöbbször a történet megértését szolgálja és ezek mellé társulnak a műelemzési feladatok. Úgy gondolom, hogy kevés feladatot szánnak a nyelvezet megkönnyítésére. Nagyjából 3-5 feladatot társítanak egy-egy részhez.

Álláspontom a könyv és munkafüzet esetében itt sem változott, jobban kell törekedni arra, hogy a tanulónak ne „magolni” kelljen, hanem a kreatív gondolkodás által egyedül vagy csak kisebb segítséggel felismerni a mű tanulságait és a nyelvezet szépségét.

A *Toldival* foglalkozó fejezet végén is meg szeretném jeleníteni volt munkatársam tapasztalatait, amelyeket megfogalmazott számomra.

- A mű térbeli és időbeni elhelyezése. Messze van tőlünk. Pl. Ki él még, ki halt meg?
- Hosszú a 12 rész. A tankönyv próbál részletekkel dolgozni, de így sok minden kimarad.
- Az olvasási készség, szövegértési gondok.
- Nincs a műnek helyi vonatkozás.
- Arany János gyönyörűen ír, de a mai gyermekek sokszor nem értik ezt a szép nyelvet.

Mindent összevetve úgy gondolom, hogy Arany János *Toldi* című elbeszélő költeménye egy egyedi és utánozhatatlan alkotás, ez nem kétséges. Viszont ha azt nézzük, hogy a 11-12 éves korosztálynak kell feldolgoznia (természetesen kapnak hozzá segítséget a pedagógustól) elég nehéz a mű számukra. Ezeknél fogva nem feltétlenül jó korosztálynak lett feladva kötelező olvasmányként.

Az elbeszélés megismerését inkább érettebb, tapasztaltabb korosztálynak ajánlanám. De ha az a „köbe vésett” elvárás, hogy hatodik osztályban találkozzanak vele, akkor nem feltétlenül kellene ilyen mélységig és az egészet átolvastva „bemagoltatva” megtaníttatni, hanem csak egy kis részét, esetleg fokozatosan eléjük tárni.

---

²³Oktatási Hivatal (2021): *Irodalom Tankönyv 6*. Könyvtárellátó Nonprofit Kft. Budapest. p.71.

5. Kutatási módszer, adatok elemzése és következtetések

5.1 Kutatási módszer, hipotézis

Célom a 10-12 éves korosztály nehézségeinek feltárása a *János vitéz* és a *Toldi* kapcsán, szeretnék betekintést nyerni az olvasási szokásaikba és elemezni a kötelező olvasmányokhoz való hozzáállásukat. Továbbá a felső tagozaton tanító pedagógusok véleményét mérem fel a kötelező olvasmányokat körüljáró általános kérdésekkel, illetve hogy mik okoznak nehézséget a tanulóknak a már említett művek kapcsán tapasztalataik alapján. Mindemelett felmérem észrevételeiket a 2020-as Nemzeti Alaptanterv, a hozzá illeszkedő kerettanterv és egyes 5-6. osztályosok számára készített irodalom tankönyv és munkafüzet tekintetében.

A kutatás elvégzésére deduktív módszert alkalmaztam, ezen eljárásnak a lényege, hogy már meglévő általános törvények elemzéséből nyerünk eredményeket. A deduktív technika a következőképp épül fel:

- a. Hipotézis
- b. Megfigyelés
- c. Hipotézis elfogadása vagy elutasítás

Azért volt célszerű az említett megközelítés választása, mivel ehhez szorosan kapcsolódik az általam alkalmazott kvantitatív módszer, a kérdőív. Itt a hangsúly a kísérletezésre és a statisztikai analízisre tevődik. Fontos, hogy e módszer objektív, mérhető és ezáltal számok formájában is könnyen kifejezhető. A kérdőív technikájával az általam gyűjtött adatokat viszonylag egyszerűen számszerűsíteni lehetett, másrészt rövid idő alatt nagy mennyiségű releváns információt kaphattam kézhez. A felmérés során önkitöltős kérdőívet alkalmaztam és benne zárt és félig zárt kérdéseket használtam. A félig zárt kérdések esetében egyéb válaszlehetőséggel is élhettek a kitöltők, ezáltal még inkább kinyilváníthatták véleményüket és tapasztalataikat. Fontosnak találtam az anonimitást, főként azért, mert gyerekek által kitöltött kérdőívek is készültek, másrészt pedig azzal az indokkal, hogy az emberek általában sokkal őszintebben mondják el ilyen esetben a nézeteiket.

A kutatásomat két részre osztottam, egyrészt 100 fő felső tagozatos pedagógus, másrészt pedig 100-100 fő ötödik és hatodik osztályos tanuló töltötte ki a kérdőívemet. A kérdőívet online formában töltöttem ki, egyrészt online felületen történő megosztással, másrészt pedig a gávavencsellői Rakovszky Sámuel Általános Iskola és a Nyékládházi Kossuth Lajos Általános

Iskola felkeresésével. A kérdések megválaszolására 2023. február és március hónapokban került sor, majd a beérkező adatok összesítése és feldolgozása következett. Az adatok elemzése Word és Excel-programban történt. A kérdőívek kitöltése a Google Űrlapok használatával történt.

Hipotézisek

1. Feltételezem, hogy a 2020-as Nemzeti Alaptanterv és a hozzá illeszkedő kerettanterv nem biztosít elegendő órakeretet a művek elsajátítására, valamint nem támogatják megfelelő mértékben az olvasóvá nevelést. Továbbá az általam vizsgált tankönyv és munkafüzet nem nyújt megfelelő segítséget a diákok számára.
2. Feltételezem, hogy a 10-12 éves korosztály szeret olvasni, viszont a jelenlegi kötelező olvasmányok nem keltik fel érdeklődésüket és ezáltal nem megfelelők számukra.
3. Feltételezem, hogy Petőfi Sándor *János vitéz* és Arany János *Toldi* című művét a 10-12 éves korosztály nem szereti olvasni, amelynek fő oka a nyelvezete és az elbeszélő költemények témája.
4. Feltételezem, hogy a *János vitéz* és a *Toldi* helyett vannak olyan modern ifjúsági regények, amelyeket a tanulók szívesebben olvasnának, a pedagógusok pedig szívesebben tanítanának.

5.2. Az adatok elemzése

Az adatok kiértékelését öt nagyobb egységben fogom elvégezni, amelynek oka az elemzés átláthatóságának segítése.

A válaszoló pedagógusok közül 80 nő (80%) volt és 20 férfi (20%). A válaszoló 5. osztályos diákok esetében 51 lány (51%), 49 fiú (49%), a 6. osztályosok esetében 56 fiú (56%) és 44 lány (44%) volt. (1. melléklet)

A pedagógusok pályán történő elhelyezkedése (években) az alábbi adatokkal szolgált: (2. melléklet)

5 évnél kevesebb	15 ember (15%)
5-10 év között	14 ember (14%)
10-15 év között	16 ember (16%)

Kiderült, hogy a válaszadók 52%-a szerint a lexikális tudás és a műelemzési ismeretek bővítése az elsődleges cél, még 42% úgy gondolja ezek mellett az olvasóvá nevelés is, viszont csupán 6% tette le voksát az olvasóvá nevelés mellett. Ebből arra következtethetünk, hogy egyelőre még nem sikerült megtalálni az ismeretanyag mennyisége és az olvasás szeretetére nevelés közti egyensúlyt. (6. melléklet)

A következő kérdéssor a már említett művek számára meghatározott órakeretre vonatkozik. Elsősorban azon kérdésre kerestem a választ, hogy elegendő-e a művek esetében a meghatározott órakeret. A kitöltők 19%-a igen, még 81%-a nem válasszal szolgált. (7. melléklet) Ezen adatok tudatában nyilvánvalóvá válik, hogy nincs elegendő óraszám biztosítva az alkotások megismerésére és az általuk közölt ismeretek elsajátítására. Véleményem szerint fontos volt megkérdezni a pedagógusokat, hogy szerintük mennyi lenne az ideális plusz óraszám, a *János vitéz* és a *Toldi* esetében külön-külön. Ezen adatok a 81 nemmel válaszoló pedagógusok köréből kerültek megállapításra.

A *János vitéz* esetében:

1-2 óra	3 ember (3,8%)
3-4 óra	31 ember (38,2%)
5 óránál több	47 ember (58%)

A *Toldi* esetében:

1-2 óra	2 ember (2,5%)
3-4 óra	20 ember (24,7%)
5 óránál több	59 ember (72,8%)

A felmérésből láthatóvá válik, hogy minkét alkotás esetében a szaktanárok véleménye alapján 5 óránál több plusz óraszámra lenne szükség. Hiszen az első írás esetében 58% még a másodikonál 72,8% döntött e nagymértékű óraszám emelés mellett. Mindössze 3,8% és 2,5% szavazott a 1-2 órára, továbbá 38,2% és 24,7% a 3-4 órás növelésre. (8. és 9. melléklet)

Fontos kérdésnek tartottam, hogy a tankönyvek és munkafüzetek megfelelő segítséget nyújtanak-e a művek értelmezésében. Ehhez kapcsolódóan érdekes eredmény adódott, hiszen a

válaszadók közül 50 ember (50%) igen, még 50 ember (50%) nem válasszal szolgált. (10. melléklet) Ezen esetben nem feltétlen jutottam az általam keresett válaszhoz közelebb, és ezzel egyidejűleg jelen kérdés adatai alapján nem lehet teljesértékű tanulságokat levonni.

A következő egységben a kötelező olvasmányokról készült általánosított adatok kerülnek feldolgozásra, amiket egyaránt kitöltöttek pedagógusok és diákok is.

Elsődleges adatként felmérésre került, hogy a diákok szeretnek-e olvasni, ezen kérdés nem csak a kötelező olvasmányokat foglalja magába. Továbbá a későbbiekben is fontos szerepet betöltő információ lesz. Ezen adatok következőképp alakultak évfolyamonként:

5. osztály:

- a) igen 69 diák (69%)
- b) nem 31 diák (31%)

6. osztály:

- a) igen 64 diák (64%)
- b) nem 36 diák (36%)

Ezen adatok birtokában megállapítható, hogy a megkérdezett diákok többsége szeret olvasni. Számszerűsítve az 5. osztályosoknál 69% még a 6. évfolyamon 64% az igen választ jelölte meg, míg nemleges visszajelzést 31%-ban illetve 36%-ban kaptam. (11. melléklet)

A következő kérdést már leszűkítettem és kifejezetten a kötelező olvasmányok kerültek előtérbe. Az, hogy a tanulók mennyire szeretik olvasni ezeket a könyveket, egy 1-től 6-ig terjedő lineáris skálán jelölhették be. Amin az 1-es az egyáltalán nem szeretem, még a 6-os a nagyon szeretem értéket jelöli. A vizsgálat által kiderül, hogy az 5. évfolyamos tanulók 28%-a egyáltalán nem szereti olvasni a kötelezőket. Továbbá a kitöltők 21%-a adott 2-es, és 27% 3-as értékelést. Innentől ahogy közelít a skála a pozitív értékek felé, jól látható csökkenés figyelhető meg. A megkérdezettek 11%-a 4-es, 8%-a 5-ös és mindössze 5%-a adta a 6-os értéket. A 6. évfolyam statisztikája nem sokban tér el az előzőtől, itt is megfigyelhető a csökkenő tendencia. Ezen iskolások körében 23% az 1-es értéket, 35% a 2-est, még 27% a 3-ast jelölte meg és innentől látható a redukálódó érték, mivel 9% a 4-es, 1% az 5-öst és 5% a 6-os értéket képviselte. Úgy vélem kijelenthető, hogy az 5. és 6. osztályos diákok nem igazán szeretik olvasni a kötelező olvasmányokat. (12. melléklet)

Kifejezetten lényeges, hogy a tanulók milyen nehézségeket látnak, éreznek az előzőkben elemzett olvasmányok tekintetében. Erre az alábbi lehetőségek voltak adottak: nem érdekes történet, nehéz szöveg, hosszú és egyéb válasz lehetőség. Természetesen volt olyan alternatíva is, hogy nincsenek problémák. Fontos megjegyezni, hogy egy válaszoló több nehézséget is megjelölhetett. A két évfolyam elég hasonlóan vélekedett, problémaként a legtöbben a „nem érdekes történet” lehetőségét választotta. Az ötösikesek 61%-a és a hatodikosok 75%-a sorolható ide. A második legtöbb szavazatot a „nehéz szöveg” kapta 44% (5. o.) és 58% (6. o.). A terjedelemre is elég sokan hivatkoztak, mégpedig 43% (5. o.) és 46% (6. o.). Egyértelműen volt olyan, aki szerint nincsenek problémák, ennél fogva 8% és 4% ennél a megállapításnál tette le a voksát. A kitöltők 5% élt egyéb lehetőség megadásával is, ahol mindenki azt jelölte meg problémaként, hogy nem szeretik, ha valami kötelező. Jobban szeretnék, ha élhetnének a választás lehetőségével. (13. melléklet)

A pedagógusok véleményére egy kicsit más megközelítésből voltam kíváncsi, viszont itt is a kötelező olvasmányok a középpontja a kérdéssornak. Elsősorban kiderült, hogy az oktatók 82%-a szerint nem élvezhetők a jelenlegi megjelölt írások a tanulók számára, és 18% szerint pedig igen. (14. melléklet) Másrészt az érdekelt, hogy hasznosak-e a fiatalság számára a művek, e kérdésnél már szorosabban alakultak az adatok, mivel 48%-ban igen, még 52%-ban nem válasz érkezett. (15. melléklet)

A vizsgálat során fény derült arra, hogy a diákok olvasási szokásait milyen irányba terelik a jelenlegi kötelező olvasmányok. Itt a pedagógusok egy 1-től 6-ig terjedő lineáris skálán jelölhették be az értékeket, ahol az 1-es a legnegatívabb, a 6-os a legpozitívabb értéket jelöli. Sajnos az eredmény igencsak negatív véleményt és számokat mutat, ugyanis az 20% az 1-est, 31% a 2-est, 33% a 3-ast, 11% a 4-est, 5% az 5-öst, még a 6-ost nem választotta senki. Meglátásom szerint körvonalazódik, hogy nem feltétlenül a megfelelő könyvek vannak szánva a fiatalabb korosztály számára, hiszen a tanárok véleménye alapján kimondható, hogy nem a kedvező irányba tart a tanulók ezen attitűdjének terelése. (16. melléklet)

A felmérésben a kötelezők cseréjére is rákérdeztem, mennyire lehet fontos? Szintén 1-től 6-ig terjedő lineáris skálát alkalmazva, ahol az 1-es a legkevésbé fontos, a 6-os a nagyon fontos. Az alábbiak szerint alakult 1-es 6%, 2-es 2%, 3-as 16%, 4-es 25%, 5-ös 22%, 6-os 29%. Konstatálható, hogy a változtatásnak ideje lenne, ha nem is teljes mértékben, de nagyrésztben igen. (17. melléklet)

A *János vitéz* és a *Toldit* nem feltétlenül sorolják maguk a pedagógusok sem a kötelező olvasmányok közé. A következő adatokat kaptam ezzel kapcsolatban. A tanárok 49%-a nem kötelezőként kezeli, ennek valószínűleg az az egyik oka, hogy az egész művet közösen és nem önállóan kell a tanulóknak elolvasniuk, mint a klasszikus kötelezőket. Itt nem hinném, hogy kevesebb időt fordítanak rá ezek a pedagógusok, szimplán más besorolást kapnak náluk a művek. A fenn maradt 51% viszont kötelezőként kezeli. Ebből az következik, hogy a szaktanárok többsége a NAT által is meghatározott olvasmányok közé sorolják az említett elbeszélő költeményeket. (18. melléklet)

Kutatásom egyik fontos kérdése, hogy *János vitéz* és a *Toldi* időtálló-e és megfelelő-e a 10-12 éves korosztály számára. A pedagógusok 60% szerint ez igaz mindkét műre, 29% szerint egyikre sem igaz, még 11% úgy véli, hogy a *János vitézre* igaz, a *Toldira* pedig nem. Kiderül, hogy a többség szerint a művek időtállóak és ezáltal megfelelőek az érintett korcsoportnak. Érdekesnek tartom azon adatot, hogy 11% úgy gondolja, hogy a *János vitézre* igaz, viszont a *Toldira* nem. Itt valószínű, hogy a népmesei elemek halmozása teszi megfelelővé a diákok számára az idősebb írást. (19. melléklet)

Az csak egyik része a gondolatnak, hogy megfelelő-e a mű annak a korosztálynak, akinek meghatározzák, a másik része, hogy vajon kedvelt is? Az eredmények pedagógusok és az 5., 6. osztályosok véleményét mutatja. A pedagógusok 50%-a szerint kedvelt olvasmányok (*János vitéz* és *Toldi* egyaránt), 37% szerint nem azok. 13% szerint a *János vitéz* kedvelt a *Toldi* viszont nem, ennek ellenkezőjére senki sem szavazott. (20. melléklet) Az 5. osztályosok 53% szerette, még 47 % nem szerette olvasni a *János vitéz*t. (21. melléklet) A 6. évfolyam 29%-a szerette, még 71%- nem szerette olvasni a *Toldit*. Összegezve úgy gondolom levonható az a következtetés, hogy a *János vitéz* a tanárok szerint kedvelt olvasmány a diákok körében, amelyet a tanulók többsége is megerősít. Még a *Toldi* már kevésbé kedvelt a pedagógusok és az iskolások álláspontja alapján. (22. melléklet)

A *János vitéz* és a *Toldi* nehézségeinek feltárására, általános nehézségeket sorakoztatam fel. Ilyen például a stilisztika, a morfológia, a kor- és időbeli különbségek. Mindezek mellett a kitöltő saját meglátása szerinti problémákat is írhatott. Egy kitöltő több nehézséget is megjelölhetett. A *János vitéz* t illetően a tanárok által problémaként a kor- és időbeli különbségek jelent meg. A szavazók 58%-a tette ide voksát. A második legtöbb a stilisztika 55%, majd ezt követve a morfológia 37%. Az egyéb besorolással 3% élt, ahova az erkölcsi nehézséget, a gyerekek pontatlan olvasását, illetve a témát említették. A válaszadók 16%-a szerint nem sorolható fel semmilyen probléma a mű szempontjából. (23. melléklet) A diákok (5. évfolyam)

esetébe két külön kérdés vonatkozásában jöttek létre az összevont adatok. Nehézségként 67%-ban kapott jelölést a nyelvezet, 36% érkezett, arra hogy nehéz a tanulságot levonni. 29% esett a régi időkben játszódó válasz lehetőségére. Voltak, akiknek a történet nem tetszett, ők 19%-os arányban mérhetőek. 16% a témáját nehezményezik, 8% szerint hosszú távon unalmassá válik az írás. Végül 1% a mű rovására említi, hogy nem elég izgalmas számára a történet. (24. melléklet) Azt gondolom, hogy levonható az a következtetés, hogy a mű elsődleges nehézsége a nyelvezet, ezt követve a kor-és időbeli különbségek. A *János vitéz* témája és története kevésbé jelenül meg problémaként.

A *Toldi* vonatkozásában egy kevéssel több szavazat érkezett a nehézségekre a szaktanárok által. Első helyre a stilisztikát helyezték, hiszen a kitöltők 67%-a jelölte meg, másodikként 66%-kal a kor- és időbeli nehézségek, harmadikként a morfológia végzett 55%-kal. Egyéb lehetőséggel 1% élt, aki a pontatlan olvasásra és rossz hangsúlyozásra hivatkozott a gyerekek esetében. 10% viszont nem tulajdonít nehézséget a műnek. (23. melléklet) A tanulók (a *János vitéz*hez hasonlóan) a nyelvezetre hivatkoznak fő nehézségként, ugyanis 87%-ban jelölték meg. 53%-nak nem tetszett a történet, 32%-nak a tanulságok levonása okozott problémát. Viszont 21%-nak válik hosszú távon unalmassá és ugyanennyit zavar, hogy más időkben játszódik a mű. Mindössze 5% jelölést kapott a téma, és 2% egyéb lehetőséggel élt, akik a „nem érdekelt” válasszal fejezték ki magukat. Az adatokat látva, egész biztosan kijelenthető, hogy a legnagyobb probléma a nyelvezet, amelyet a történettel való elégedetlenség követ. Viszont érdekes információ, hogy a téma egész sok tanulót érdekel. (24. melléklet)

A nyelvezet mint nehézség a tanárok és diákok esetében megközelítőleg azonos értéket hoz a *János vitéz* és a *Toldi* esetében egyaránt. A vizsgált írások értelmezését, tanulságainak levonását a pedagógusok 62%-a szerint megnehezíti a nyelvezet, még 38%-a szerint nem. (25. melléklet) Ezen adatokat leszűkítve, vizsgálásra került a stilisztika nehézségi szintje, amelyet egy 1-től 6-ig terjedő lineáris skála segítségével mértem fel, amelyben az 1-es nagyon könnyű, a 6-os a nagyon nehéz szintet jelöli. Az idősebb mű vonatkozásában az adatok alakulása a tanárok meglátása alapján az 1-re mindössze 1% szavazott, a 2-re 19%, a 3-ra, 37%, 4-re 24%, 5-re 12%, a 6-ra 7%. A gyerekek az alábbiak szerint értékelték, az 1-es értéket 7%, a 2-est 6%, a 3-ast 17%, a 4-est 35%, az 5-öst 23%, még a 6-ost 12% jelölte. (26. melléklet) Ezen adatokra hivatkozva megállapítható, hogy a *János vitéz* nyelvezete egy közepesen nehéz szintre helyezhető a pedagógusok és diákok értékei alapján. A *Toldi* esetében ezek a számok inkább a nagyon nehéz statisztika felé tolódik. A szaktanárok közül a 1-es nagyon könnyű szintre nem szavazott senki, viszont a 2-re 1%, a 3-ra 22%, a 4-re 24%, az 5-re 26%, a 6-ra pedig 27% voksolt. A

diákok szigorúbban szavaztak, mivel az 1-re 3%, 2-re 1%, 3-ra 4%, 4-re 8%, 5-re 32%, a 6-os nagyon nehéz szint egy kicsit elrugaszkodott a többitől, hiszen 52%-os jelölés illeti. (27. melléklet) Megállapítható, hogy a *Toldi* stilsztikája nagyon nehézre értékelhető.

Véleményem szerint nem válunk azáltal rossz olvasóvá, ha nem tudunk azonosulni szereplők nehézségeivel, vagy ha egy-egy történet nem igazán áll közel hozzánk és a téma se ragad el magával. Egyszerűen nem érezzük magunkénak, esetlegesen nekünk valónak. Nem mindig ugyanazon problémák vannak jelen a társadalomban és az életünkben. Közismert, hogy a *János vitéz*ben és a *Toldiban* milyen nehézségek szorongatják a szereplőket és ezt az írók milyen történeten keresztül vezetik le. A kutatás által kirajzolódik, hogy a mennyire tudnak azonosulni a szereplők nehézségeivel, valamint hogy a történetük mennyire áll hozzájuk közel. A lineáris skálán az 1-es az egyáltalán nem tudok azonosulni, a 6-os a teljesen azonosulni tudok jelölést viseli. A *János vitéz* esetében 11%-os szavazatot kapott az 1-es érték, 36%-ot a 2-es, 26%-ot a 3-as, 8% a 4-es, 12%-ot az 5-ös, 7%-ot a 6-os. A *Toldit* illetően úgy alakultak a számok, hogy 17% szavazat érkezett az 1-re. Továbbá 50% a 2-re, 23% a 3-ra, 5% a 4-re, 2% a 5-re és 3% a 6-ra. (28. melléklet) A *János vitéz* története vonatkozásában következő adatok rajzolódottak ki egy lineáris skálán. Az 1-es nagyon távol áll tőlem 36%-os jelölést kapott, a 2-es 29%-ot, 3-as 14%-ot, 4-es 7%-ot, az 5-ös 10%-ot, a 6-os a nagyon közel áll hozzám jelzés illeti és ez 4%-ot tudhat magáénak. A *Toldi* esetében ezek a számok negatívabb irányba tolódtak, hiszen az 1-est 45%, a 2-est 39%, a 3-ast 9%, a 4-est 4%, az 5-öst 1%, a 6-ost 1% választotta. (29. melléklet)

Összegezve: a szereplők problémáival való azonosulás nem a legegyszerűbb a tanulók számára, valamint a művek története nem áll megfelelően közel hozzájuk.

A kutatás fő célja a hibák, nehézségek feltárása. Viszont mindemellett tanulsággal és hasznos példával szolgálhat, hogy a pedagógusok milyen módszerekkel, munkaformákkal könnyítik meg a diákok számára a művek megismerését. Ezért egy kérdés elejéig úgy gondoltam, ezzel is lehet foglalkozni. A művek feldolgozását illetően (ami az olvasásra vonatkozik) az alábbi adatok szolgálnak: 85% órán frontális osztálymunkával, 2% tanórán önálló munkaként, 13% sorolható az egyéb kategóriába. (30. melléklet) Az egyéb tárgykörbe beletartozik a drámapedagógia, a projektmunka, a kooperatív módszer, illetve a csoport-, és párosmunka az óra keretében, egy-egy ének önálló olvasása otthon. Megjelenik a szakaszos olvasás forgó rendszerben, valamint a szakértői mozaik kooperatív módszere, ahol négy csoportra oszlik az osztály és mindhez különböző szerepek jutna (1. csoport olvas, 2. csoport kérdéseket tesz fel, 3. csoport összegez, 4. csoport jósol). Elmondható, hogy a pedagógusok többsége még ragaszkodik a közös olvasáshoz, ami természetesen esetenként elengedhetetlen, viszont szükségszerű

lenne a nagyobb korosztály esetében is használni a motivációt, az élményközpontú tanítást. Azonban a kitöltők 13%-a próbálja minél kreatívabban módon eljuttatni a tananyagot a diákok felé.²⁴

A kitöltők több szempontból kinyilváníthaták véleményüket, a kérdőív utolsó előtti kérdésével arra kerestem a választ, hogy a diákok ajánlanák-e velük egyidőseknek a *János vitézt* és a *Toldit*. A pedagógusok esetében pedig, hogy ajánlanának más művet az említett elbeszélő költemények helyett. Az alábbiak szerint alakultak az eredmények:

5. évfolyam:

a) igen	55 tanuló (55%)
b) nem	45 tanuló (45%)

6. évfolyam:

a) igen	29 tanuló (29%)
b) nem	71 tanuló (71%)

Pedagógusok:

a) igen	36 pedagógus (36%)
b) nem	64 pedagógus (64%)

A kutatás eredményeiből leolvashatjuk, hogy a 10-12 éves korosztály többsége (55%) ajánlaná a *János vitéz* t a saját generációjának. Ellenben a *Toldi* nem igazán nyerte meg a tanulókat, hiszen a diákok 71%-a nem javasolja a 11-13 éves korosztály számára. A pedagógusok 64%-a a két mű mellett szavazott, mindössze 36% ajánlana más írásokat. (31. és 32. melléklet) A tanárok által generált adatokból következtethetünk arra, hogy a többség annak ellenére is, hogy adódnak nehézségek és problémák a *János vitéz* és a *Toldi* esetében, mégsem cserélné le őket az olvasmány listáról. Az 5. osztályosok esetében szoros az eredmény, de a kikérdezett gyerekek ajánlják és ez által levonható, hogy szerették olvasni a *János vitézt*. A *Toldi* sajnos a 6. osztályosok körében nem örvend nagy szeretetnek, hiszen a többség nem szerette olvasni se, és

---

²⁴ A módszerekről részletesebben a Lehetőségek a változásra fejezetben.

nem is javasolja. Ez nem a mű szépségét támadja, csupán annak a feltevésnek adhat alapot, hogy nem a megfelelő korosztályhoz került besorolásra.

Végezetül a kitöltőknek lehetőségük volt olvasmányok ajánlására a *János vitéz* és a *Toldi* helyett. Ezzel a lehetőséggel a diákok közül 5-6. évfolyam összesen 48-an (24%) éltek, még a pedagógusok esetében 35 válasz (35%) érkezett. Fontos megjegyezni, hogy a kutatás alatt, nem azt tartottam szem előtt, hogy milyen műfajú, esetleg terjedelmű a mű. Hanem egyszerűen azt, hogy a 10-12 éves korosztálynak élvezhető, figyelemfelkeltő legyen. Több mű is jelölhető volt. A tanárok esetében megadtam, néhány általam is olvasott művet, viszont egyénilig is lehetett ajánlást tenni. Az alábbi könyveket ajánlottam, amelyek mellé az következő adatok kapcsolódnak (35 válaszolótól, 33. melléklet):

- Louis Sachar: <i>Stanley, a szerencse fia</i>	11 fő
- Cornelia Funke: <i>Sárkánylovak</i>	11 fő
- Csukás István: <i>Vakáció a halott utcában</i>	14 fő

Az egyénilig hat válasz érkezett, ezek közül négyen művek címét, ketten pedig meglátásaikat közölték. Megjelölt művek:

- J. K. Rowling: *Harry Potter*
- Louis Sachar: *Bradley, az osztály réme*
- Bosnyák Viktória: *Klott Gatya, ne fárassz!*

Két pedagógus közül az egyik vélemény az volt, hogy szabad választást kell a tanároknak adni az olvasmányok terén. A másik vélemény szerint pedig nem regényt kellene választani a terjedelem miatt.

A diákok az alábbi könyveket javasolták:

- J. K. Rowling: *Harry Potter*
- Zalán Tibor: *A rettentő görög vitéz*
- Leiner Laura: *A Szent Johanna gimi*
- Jules Verne: *Utazás a Föld középpontja felé*
- Csukás István: *Vakáció a halott utcában*
- Wéber Anikó: *Cseresznyeliget titka*
- A. M. Howell: *Az elveszett titkok kertje*
- Téli István: *Manfréd és Anton kalandjai*
- Vámos Robi: *Bátran lehetsz FURA!*

- Gina Mayer: *Varázslóiskola nappali és éjszakai mágusoknak 1. A próbaidő*
- Mark Twain: *Tom Sawyer kalandjai*

A tanulók nem aprózták el véleményüket és kijelenthető, hogy több témát is érintenek az ajánlott könyvek. Nem egysíkú, valamint nem csak fantasy könyveket sorolnak fel, mint amit alapvetően elsősre gondolnak az emberek az érintett a korosztályokról.

5.3. Következtetések

5.3.1. Az olvasóvá nevelés érdekében, pozitívítás a taneszközökben

Vizsgálataim során azt tapasztaltam, hogy az olvasóvá nevelés sajnos nem elsődleges szempont a tanítás folyamatában, valamint a *János vitéz* és a *Toldi* esetében nincs megfelelő óraszám biztosítva.

A Nemzeti Alaptanterv és a kerettanterv vizsgálatánál kiderült, hogy a bennük megfogalmazott célok és feladatok elsődlegesen nem az olvasóvá nevelést támogatják. Kiemelendő, hogy bár ez fontos pontja mindkettő dokumentumnak, viszont egyelőre még nem jutott el odáig az oktatási rendszer, hogy igazán az olvasás szeretetére nevelés legyen a cél. Véleményem szerint egyáltalán nem az a fő probléma, hogy a tanulóknak irodalomelméleti fogalmakat kell megtanulniuk, költői eszközöket és képeket felismerniük, egyes irodalmi korszakokat megismerniük és irodalmi alkotásokat értelmezniük stb. Mindezek ellenére is szerethet a diák olvasni, és ezek tudása valamilyen mértékben szükséges is, hogy igazán jó olvasóvá válhasson. Egyszerűen szükség lenne az egyensúly megteremtése felé lépni ahhoz, hogy az irodalomtanításban egyfajta harmónia alakuljon ki. A visszajelzések alapján a dokumentumokban megadottak szerinti eljárás esetén a lexikális tudás bővítése és a műelemzési ismeretek elsajátítása az elsődleges. Érdekesnek találom, hogy a fiatalabb korosztály (20-30 életkor) esetében 12 emberből 11 szerint az ismeretbővítés a tényleges cél. Ők még a pedagógusi pályájuk legelején járnak és csak néhány éve hagyhatták maguk mögött tanulmányaikat, így még viszonylag frissek a saját emlékeik is. Így ők még inkább áttudják érezni a diákok helyzetét. Ezért is tartom említésre méltónak a visszajelzéseiket.

Az olvasóvá nevelés közös feladat, hiszen a szülőnek, az iskolának, könyvtáraknak, óvodapedagógusoknak stb. egyaránt feladatuk. Viszont úgy gondolom, hogy e nevelési cél

egyre inkább tolódik a nevelési-oktatási intézmények vállára, ami sajnos alapvetően nem mindig tud ennek eleget tenni. Ebben szerintem egyrészt a gond az idő hiánya, az amúgy is kevés időbe sok mindent kell bezsúfolni. Ezáltal a tanárnak választania kell a különböző nevelési és oktatási célok és feladatok között, annak ellenére, hogy össze lehet állítani komplex feladatokat, de még így sem marad elég idő az olvasóvá nevelésre.

A kutatásom meglepetéseket is okozott számomra a *János vitéz* és a *Toldi* esetében a meghatározott órakeret. A kerettanterv ajánlott óraszámokat fogalmaz meg, összhangban az alapelvekkel és követelményekkel. Mivel ajánlott, ezért némiképp el is lehet tőle térni, viszont sajnos ezt a megtanítandó tananyag mennyisége és a követelmények nem igen engedik. Meglepetésemre a pedagógusok többsége még pluszba több mint 5 órát gondolna, amely már elegendő lenne a művek esetében. Ebben az esetben több lehetőséget is végig lehet gondolni. Van az az eshetőség, hogy szűkítünk a tananyagok listáján. Másrészt esetleg két mű esetében redukáljuk az általuk közvetítendő ismeretek számát, ezáltal nem kell az órakeret megváltoztatása mellett dönteni. Vagy végsősoron keresünk olyan műveket, amelyek ezek helyett beilleszthetők és a meghatározott órakeretben kifejezetten az olvasóvá nevelést tarthatnánk szem előtt. Hiszen a *János vitéz* és a *Toldi* által közvetítendő ismeretek más művek által is megtaníthatók, amelyek már szerepelnek jelenleg is a meghatározott ismeretanyagok között. De ezeken kívül több lehetőség is van, amely megfelelő lenne egy ideális órakeret megállapítására.

A tankönyvek és munkafüzetek vizsgálata során pozitív tapasztalat ért. A taneszközöket szigorúan vizsgáltam és feltételeztem, hogy nem nyújtanak megfelelő a segítséget. Ez az állításom az alapján cáfolva lett, hogy a pedagógusok fele megfelelőnek találta. Úgy gondolom, hogy a diákok segítésére fontos a jól szerkesztett kép- és példaanyagban megfelelő tankönyv és munkafüzet. Az ezekben található feladatoknak jellemzője, hogy könnyen megérthetők és sokféle lehetőséget adnak. Azon megközelítésből, hogy a szaktanár által kerülnek használatra a taneszközök arra következtethetünk, hogy azért nyújthatnak megfelelő segítséget a tanulók számára, mivel számos feladatot tartalmaznak. És ha a pedagógus nem a mennyiségi, hanem a minőségi feladat megoldásra törekszik, akkor válogathat ezek között. Mivel a szaktanárok másik fele az ellenkezőjét gondolja, teljes mértékben nem lehet az adatok tudatában következtetni. Bár azok, akik igennel válaszoltak, nagyobb részben 15 évnél több ideje vannak pedagógusi pályán és ez által a tapasztalatuk is nagyobb. Így a sok évből adódó jártasságuk alapján megállapítható, hogy a tankönyvek és munkafüzetek megfelelő segítséget nyújtanak az 5-6. évfolyamosok számára.

Összegezve, továbbra is úgy gondolom, hogy az olvasóvá nevelésnek elsődleges célként kell szerepelnie és a pedagógusok véleménye alapján egyelőre nem történt meg az áttörés az

oktatásban ennek kapcsán. De remélem, hogy ennek a felismerésnek is eljön az ideje. Viszont az mindenképp pozitív, hogy az irodalom tankönyvek és munkafüzetek nem csak súlyt jelentenek a diákok táskájában, hanem megfelelő segítő eszközök a kijelölt célok elérése érdekében. Véleményem szerint a Nemzeti Alaptantervre, a kerettantervre és a vizsgált taneszközökre is érvényes átvitt értelemben az alábbi közmondás: Ha nem volna a könyvekben tévedés, nem találnánk bennük igazságot sem.

5.3.2. A 10-12 éves korosztály olvasási szokásai

Kutatásom alatt a kitöltő diákok rácsáfoltak azon közmegítélésre, hogy a mai gyerekek nem szeretnek olvasni. Hiszen 5. és 6. évfolyamon tanuló gyerekek nagy százalékban szeretnek olvasni a visszajelzések alapján. Még nekünk felnőtteknek is vannak olyan műfajú könyvek, novellák, elbeszélések, amelyek idegenek számunkra. Akár azért, mert nem kedvelt az adott írás, vagy azért, mert nem vagyunk elég jártasak az érintett témában. Ebben az esetben ez azt jelenti, hogy nem szeretünk olvasni? Nem, nem azt. Egyszerűen annyit, hogy mindenki egy egyéniség saját értékekkel és érdeklődési körrel. Viszont, ha ez velünk megesik, akkor a gyerekekkel miért ne történhetne? Természetesen nem állítom, hogy kivétel nélkül minden gyerek szeret olvasni, ahogy az elemzésben is a számok mutatják. De úgy gondolom, hogy e számok csökkenthetők valamilyen mértékben az által, hogy hozzájuk közelebb álló, modernebb ifjúsági irodalmakat ajánlunk számukra. Ezáltal választási lehetőséget biztosítva a tanulóknak. Valamint, azon gyerekek közül, akik azt nyilatkozták, hogy nem szeretnek olvasni, biztos van olyan, aki szeret, csak esetünkben nem könyveket, szép irodalmi írásokat, hanem sportcikkeket a fociról, a horgászatról, divatlapokat vagy a mai számítógép vezérelt világban a videójátékokról. Persze ezek nem helyettesíthetik az irodalmat, de már egy lépés az olvasás szeretete felé.

Arról, hogy a kötelező olvasmányokat szeretik-e olvasni a diákok, úgy vélem, elég várható eredmény született. Véleményem szerint ha összeboronáljuk azt, hogy a többség szeret olvasni, viszont a kijelölt olvasmányokat nem, egyértelmű következtetés vonható le. A tanulók többsége nem igazán szereti olvasni a kötelezőket. Ezen állítás nem az írások szépségével vagy mondanivalójával megy szembe. Egyszerűen azt az nézőpontot szemlélteti, hogy a mai fiataloknak más az igénye.

A kutatásom során kiderült, hogy a diákok milyen nehézségeket látnak a kötelező olvasmányokban. Legnagyobb részben a nem érdekes történet kapott jelölést, majd a nyelvezet

és végül a terjedelem. Úgy vélem ez elég realiztikus sorrend, hiszen ez ellenkező esetben is így van. Ez alatt azt értem, hogyha érdekes a történet, attól függetlenül lehet nehéz a szöveg, de jobban fog érdekelni annak a megértése és általuk a terjedelem már nem is számít. Ezek az állítások alá támasztják azon felvetésemet, hogy a diákoknak nem keltik fel az érdeklődését a jelenlegi kötelező olvasmányok az 5-6. évfolyamon.

Nagyon sokszor halljuk, nem jó, ha valami kötelező, mert az már azonnal nem tetszést vált ki bárkinél. Valljuk be, mi felnőttek is elkezdünk szorongani, viszolyogni attól, ha meg halljuk, hogy kötelező. Úgy gondolom, Susanna Clarke angol író a kötelező olvasmányok listájáról nyíltan és őszintén fogalmaz:

„Nem hiszek a kötelező olvasmányok listáiban. Nem hinném, hogy az embereknek elő kell írni, hogy mit olvassanak. Ezzel azt kockáztatjuk, hogy az olvasás kötelességgé válik, ami oda vezetne, hogy az olvasók meggyűlölnék a szegény írókat. Szerintem jobb, ha mindenki szabadon olvashat, és megtalálhatja a saját kincseit. Mindenki lelje fel azokat a könyveket, amik gazdagítják a belső világát, lelkesítik és ábrándozásra készítetik.”²⁵

A pedagógusok véleménye a kötelező olvasmányok élvezhetőségéről és hasznosságáról úgy vélem, kicsit ellentmondásos. Az, hogy a jelenlegi könyvek nem élvezhetők a diákok számára, magasan felül kerekedik az ellenkezőjén, míg a hasznosság szoros eredményt mutatott. Feltevődik számomra a kérdés, ha valami nem élvezhető, akkor mégis mennyire lehet hasznos? Milyen mértékben érhető el megfelelő cél, például az olvasóvá nevelés. Szerintem egyáltalán nem. Az élvezhetőségnek és a hasznoságnak nem minden területen kell együtt járnia, ez a természetes. Viszont az olvasás esetében úgy vélem célszerű lenne, hiszen a kötelező olvasmányoknak az olvasóvá nevelést kell szolgálnia. Tapasztalatom alapján, azzal, hogy a diákok nem élvezik az olvasmányokat, bebizonyosodik, hogy ezek az írások igenis negatív irányba terelik a diákok olvasási szokásait. Ebből kifolyólag a cserék lehetősége igenis felmerülhet. Élnünk kellene azon lehetőséggel, hogy számos modern, a tanulókhöz időben közelebb álló mű érhető el.

Meglátásom a kötelező olvasmányok esetében, hogy még jó ideig vitatéma lesz ezeknek a megváltoztatása, cseréje. Nem hinném, hogy radikális változásokat kell elérni egyik napról a másikra. Viszont, haladni kell egy modernebb a tanulók számára is kedvezőbb olvasóvá nevelés felé.

---

²⁵Idézetár (é.n.): *Susanna Clarke idézetek*. In: Idézetár honlapja. [online][2023.04.26.]
>URL: <https://www.idezettar.hu/idezetek/nem-hiszek-kotelezo-olvasmanyok-listaiban-nem-hinnem-hogy-az>

5.3.3. A *János vitéz* és a *Toldi* nehézségei

Úgy gondolom, hogy a *János vitéz* és a *Toldi* nem igazán sorolható a klasszikus kötelező olvasmányok listájába. Viszont a vizsgálataim során kiderült, hogy a pedagógusok többsége oda sorolja. Ennek tekintetében, mindkét mű esetében kiindulhattam az általános problémákból, amelyek az előírt olvasmányokat jellemzik.

A pedagógusok többségének véleménye alapján mindkét írás időtálló és ez által megfelelő a 10-12 éves korosztály számára. Sokáig maradandó értéket képviselő alkotás, tárgy. Ezt jelentheti időtálló szó. Úgy vélem ez a *János vitéz* és a *Toldi* esetében is egyértelmű, viszont ez nem azt jelenti, hogy a tanulók esetében kedvelt is. Ezen állásfoglalásomat a tanárok és a tanulók egyaránt megcáfolták a *János vitéz* esetében. De a *Toldit* a diákok nagyobb számban utasították el és a tanárok esetében is kevesebb szavazatot kapott. Álláspontom szerint ennek az lehet az oka, hogy az utóbbi nyelvezete nehezebb, illetve nem könnyítik meg, teszik élvezhetőbbé a már sokszor említett népmesei vonások.

Az általam leginkább vizsgált az a nyelvezet és a téma/történet, mint nehézség. A stilisztika és a morfológia egyaránt a nyelvtudomány egyik ága. Viszont dolgozatomban, mindkettőt a nyelvezet alatt írom le, ezáltal közösen levezetve a pedagógus és a diák kérdéssor e szakaszát.

A nyelv (nyelvezet) egyszerre állandó és változó. Olyan szempontból állandó, hogy ezáltal kerül a tudás, az ismeret és a tapasztalat továbbadásra a generációk között. Viszont változó is, hiszen alkalmazkodik a társadalmunkban, az életünkben történő változásokhoz, a szükségleteinkhez és magához felhasználóhoz is. Azért tartom ennek megemléítését fontosnak, hiszen a *János vitéz* és a *Toldi* az 1800-as évek közepén íródott. Megírásuk előtt nem sokkal került megállapításra, hogy az országban a hivatalos államnyelv a magyar. Azóta nem csak a világ, hanem a magyar történelem is elég sok mindent tudhat magáénak. Ilyenek például a világháborúk és az több évtizeden át tartó orosz megszállás. Ezek és más külső okok valamilyen mértékben befolyásolták a nyelv alakulását. Ezzel párhuzamosan egy természetes lassabb lefolyású változás is végbement. Ezáltal úgy vélem, igenis megalapozott azon feltevésem, hogy a nyelvezet, mint nehézség jelen van a *János vitéz* és a *Toldi* esetében, hiszen majdnem 180 év nyelvre gyakorolt hatásáról beszélhetünk.

A *János vitéz* esetében tett feltételezésemet, hogy nem szeretik olvasni a tanulók elutasításra került, mind a pedagógusok, mind a diákok által. Viszont ennek ellenére mindkét csoport tudott nehézségeket felsorolni a művet illetően. Igaz a pedagógusok a kor-és időbeli különbségeket helyezték első helyre, viszont az adatok elemzése alapján a nyelvezet okoz a legnagyobb problémát, ha a tanár-diák eredmények közt párhuzamot vonunk. Mivel a pozitív irányba billent a mérleg, úgy vélem célszerű a nyelvezetet könnyítő megoldásokat keresni figyelve arra, hogy a mű ne vesszen a szépségéből. Könnyítő lehetőség lehet ennek tekintetében, ha az diákok számára régies nem ismert szavakat egy szituatívjátékba építjük, és ezáltal használhatják is kialakított szituációkban. Ezáltal nem csak a szavak értelmezését segítjük tapasztalat útján, hanem további képességeket is fejleszthetünk.

A történet és téma tekintetében alacsonyabb számok jelentkeztek. Úgy gondolom, ezen nagymértékben a népmesei motívumok segítenek, hiszen az ezt olvasó gyerekek még csak néhány hónapja hagyták el az alsó tagozatot, ahol nagy számban olvashattak meséket, mesés elemekkel átszótt történeteket. Ezáltal még valamilyen mértékben felkelthető általuk a figyelmük.

Tapasztalatom alapján a *Toldi* nyelvezete nehéz, és ezt az adatok is alátámasztják. Köztudott, hogy Arany Jánosnak nagyon egyedi és utánozhatatlan írásmódja van. Amely a 11-12 éves korosztálynak nagy fejtörést okoz. Ez kiváltképp az olvasás minőségét és ez által a megérthetőség is fenyegeti. Úgy gondolom, jelen esetben a lábjegyzetben rejlő szószedet nem elég. Jelen esetben, nem elég könnyítő lehetőségeket keresni, hanem érdemes a tettegesség felé hajlani. Igaz, hogy a *Toldi*nak csak egy részét is merik meg a diákok (*Toldi estéje* és *Toldi szerelme* későbbi tanulmányaik részét képezik), viszont akkor is szükséges lenne ennek a későbbi évfolyamok valamelyikére történő áthelyezése, amikor már több nehezebb nyelvű mű ismerete van birtokukban.

A mű esetében azt gondolnánk, hogy a téma igen közel áll a tanulók többségéhez, hisz még egy gyereknek is meg kell vívni bizonyos értelemben a saját csatái egy cél elérése érdekében, mégis a szereplőkkel való azonosulás adatai nem ezt mutatják. Akkor ennek tekintetében, mondható, hogy a *Toldi* témája nem érdekes a gyerekek számára, hiszen a történet közelsége sem a várt adatokat mutatja.

Igaz, hogy az általam felállított hipotézis egy része cáfolásra került, mely szerint a műveket nem szeretik olvasni. Viszont, úgy vélem az adatok tudatában beigazolódott, hogy a *János vitéz* esetében részlegesen, a *Toldi* tekintetében szinte teljesen kijelenthető, hogy a nyelvezet és témája nem ideális a 5-6. évfolyam számára.

5.3.4. A változás irányában

Véleményem szerint, szem előtt kell tartani a változtatás lehetőségét és apránként elindulni ebbe az irányba. Hiszen mi sem állandóbb, mint a változás. Ennek a módosulásnak mit is kellene figyelembe vennie? Azt, hogy a pedagógusok a választott hivatásukat, oly módon folytathassák, hogy a tanulóknak ezzel a tudás biztosítása mellett, élményeket is okozhassanak az olvasás által. Úgy gondolom, hogy ehhez nem kell nagy dolgokban gondolkodni, egyszerűen a megfelelő olvasmányokat kell felsorakoztatni és nagyobb választás szabadságot biztosítani. Hiszen a cél, a jó olvasóvá nevelés és ehhez elengedhetetlen a 10-12 éves korosztály számára korban és problémákban is közelebb álló, valamint nyelvezet tekintetében is modernebb alkotások biztosítása. De ki is a jó olvasó? Vekerdy Tamás pszichológus és író az alábbiak szerint fogalmazott:

„A jó olvasó az, akinek az olvasás örömet, élvezetet okoz, aki képes átélni a hősök sorsát, azonosulni tud velük, és ebben az érzelmileg megmozgatott állapotban tágul a világról és önmagáról való tudása.”

Álláspontom szerint ehhez elengedhetetlen egy olyan mű, amely ténylegesen az érintett korosztály számára íródott, és nem csak annak kezeljük. Kijelenthető, nem biztos, hogy találkoznánk olyan írással, ami hasonlítana Petőfi vagy Arany egyedi írásmódjához, szemléletéhez viszont ennek ellenére még lehet hasznos csak más megközelítésből, más értékek és tanulságok megfogalmazása által. A kortárs irodalmakat, úgy is felhasználhatók lennének, hogy adott esetben elirányítanának a téma vagy a műfaj klasszikusaihoz. Nem mellesleg az irodalomtanítás is modernizálódhatna.

Igaz, az adatok alapján a pedagógusok többsége és az 5. osztályosok nem cserélnék le a *János vitézt*, míg a *Toldit* a legtöbb diák igen, viszont az oktatóik nem. Ennek ellenére úgy vélem, jelen kérdésben igen is ki kell emelni a kisebbség gondolatait.

A kutatásban a 10-12 éves korosztály számára kerestem lehetőségeket és úgy vélem ennek sikerét ki is jelenthetem. Mivel kerültek olyan könyvek is ajánlásra, amelyekről még jó magam se hallottam. Ismét megemlíteném és kiemelném, hogy nem a műfaj és a terjedelem volt a középpontban a kutatás alatt, hanem az élvezhetőség és a figyelemfelkeltés az érintett korosztály tekintetében. Egy jó olvasmány esetleges kiválasztásakor, a pedagógusnak is szem előtt kell tartania az osztály összetételét és képességét. Akármelyik műfajba sorolható be a mű,

minden esetben előfeltétel a diák szempontjából, az értő és kritikai olvasás, valamint a szövegfeldolgozási ismeretek.

Az ajánlott írások közül többet én is olvastam, és néhány közülük nagyon tetszett. Ilyen volt J.K. Rowling Harry Pottere, Cornelia Funke Sárkánylovasok és Louis Sachar Stanley, a szerencse fia című műve.²⁶

Gondolom, jelen esetben egyszerűnek tűnik a megoldás, mégis nehéz. Hiszen, annak ellenére, hogy vannak a problémák és látunk lehetőségeket a változásra, még sem történik semmi a véleményem szerinti megfelelő irányba. Ennek lehet az az oka, hogy nincs meg a megfelelő kommunikáció az oktatók és az előírásokat megalkotók között. Valamint mindemelett az is, hogy nem feltétlen a tanulók vannak előtérbe helyezve, hanem az írások.

---

²⁶ Ezekről bővebben a Lehetőségek a változásra fejezet alatt.

6. Lehetőségek a változásra

A változást mindig érdemes kicsivel kezdeni azt szokták mondani. Ezáltal, egyszerűbb és könnyebb az újat megszokni. Ha valamilyen módon ezt az utat választanánk, akkor az alapvető módszerek szintjén kezdeném, amelyekkel könnyíthetjük a gyerekeknek az új ismeretszerzést, ismétlést és összefoglalást.

Néhány feladatjavaslatot írnék le, mellyel élvezhetőbbé tehető az életpálya ismertetés, ezeket akár szabadon felhasználható órakeretből is biztosíthatjuk a tanulók számára.

1. Készíts képregényt!

- A pedagógus a tanult író/költő életéből megad néhány fontos eseményt. Kb. 4-5 mondat. A tanulónak pedig le kell rajzolniuk képregényként. Ez megoldható egyénilig, páros- és csoportmunkában egyaránt.

2. Lapbook készítés

- Szükséges eszköz egy papírmappa. Ennek a külsejét a tanuló kidíszítheti. A belsőjébe pedig beragaszthatja az író/költő képét. (Egész sok bele férhet.)
- A pedagógus érdekességeket kezd el mondani a tanult személyről a diákok pedig azt írják a kép mellé, ami leginkább megtetszik számukra az életútból.

3. Irodalmi dobókocka

- Szükséges eszközök: két darab nagyobb méretű dobókocka.
- A tanulók ezt párokban tudják játszani. Ezt már, akkor érdemes, amikor már néhány irodalmi személyről tanultak. Az egyik dobókockára ragasztunk/írunk szavakat, szó szerkezeteket például: született, Ő írta a... stb. A másikra pedig neveket.
- Értelemszerűen egyszerre dobja el a tanuló a 2 dobókockát és véletlenszerűen kap egy kérdést, amire válaszolnia kell a kidobott személy kapcsán. Játshatják pontgyűjtésre, aki több helyeset mond, kap valamilyen jutalmat.

Segíthetjük az adott szöveg mélyebb részeinek az elemzését, amikre egyszerűen a sorokat elolvassva nem következtethetünk. Ilyen például az azonosulás, az érzelmi befogadás, a megértés. Ehhez segítségemül a kérdőíves visszacsatolások alapján leginkább kiemelt tanulási módszereket említeném a projektmunkát, a kooperatív és a drámapedagógiai módszereket. Ezeknek a technikáknak számos lehetséges változata van, amelyeknek igazán csak a pedagógus képzelete szabhat határokat.

Úgy gondolom a modern ifjúsági regények esetében a lehetőségek száma igen magas. Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy a kötelező és közös olvasmányokat az olvasóvá nevelés érdekében kell használni. Ezáltal célszerű ezeket mindig az adott generáció értékeihez, érdeklődés köréhez, problémáihoz igazítani.

Három művet szeretnék kiemelni, amit ajánlani tudok a 10-12 éves korosztálynak. Igaz, hogy hosszabb művek. Viszont véleményem szerint minden tervezés kérdése, ha időben elkezdjük a felkészülést és megfelelő időt szánunk rá akkor nem okoz problémát. Úgy vélem, hogy *János vitéz* és a *Toldi* esetében ajánlott órakeret egy regény esetében elegendő, annak fényében például, hogy hosszabb művekre (Pl. Gárdonyi Géza: *Egri csillagok*) 10-12 óra van meghatározva.

Az általam ajánlottak:

1) J. K. Rowling: *Harry Potter*

Úgy gondolom, hogy ezt a hét kötetből álló könyvsorozatot nem igazán kell bemutatni. Viszont ennek ellenére írnék róla néhány gondolatot. Műfaji besorolás tekintetében fantasynak tekinthető. Az író a könyveken keresztül egy egész varázslóvilágot épített fel, amiben a főszereplő Harry Potter és barátai izgalmas kalandokon keresztül próbálják legyőzni a sorozat fő gonoszáat Voldemort Nagyrat. Harry és barátai a Roxfort Boszorkány- és Varázsló Szakiskola növendékei.

Álláspontom szerint ezen sorozat első 1-2 része lenne igazán megfelelő, azért mert ezek rövidebb terjedelműek, mint a továbbiak. Bevezethetnénk általuk a tanulókat egy új világba és a továbbiakban saját maguk dönthetik el, hogy szeretnének-e tovább barangolni a varázslat kozmoszában. Az a véleményem, hogy a műfaj is érdekesebb lehet számukra, hiszen a fantasynak mondhatni rokon műfaja a mese. Mivel a mítoszok és népmesei elemek egyaránt alapjául szolgálnak. A tanulók számára továbbá azért lehet jó lehetőség, mivel erre a könyvsorozatra épülve filmek és számos videójáték készült.

2) Louis Sachar: *Stanley, a szerencse fia*

Stanley az a fiú, aki mindig rosszkor van rossz helyen. A családját már nemzedékek óta sújtó balszerencse veszi körül, amely előbb-utóbb mindenkit elér. Ez Stanley esetében sincs másképp. A fiú fejére esik egy tornacipő, miközben sétál. Az emberek lopással vádolják meg és ezért egy fiatalkorúaknak létrehozott javító-nevelő táborba kerül. De végül a fiút megtalálja

a szerencse és a balszerencés időszakot megtöri a család életében. Ennek a végbemeneteléről szól a történet.

Ez a könyv a 9-12 éveskorosztálynak íródott. Azt gondolom, hogy a történet érdekes és egyben szórakoztató is lehet a diákok számára. Mindenkinek vannak jobb és rosszabb időszakai, van amikor azt érezzük teljesen elpártolt tőlünk a szerencse, ez a gyerekek esetében sincs másképp. Ezáltal áttudják valamilyen módon érezni a főszereplőnk helyzetét. Úgy vélem egy gyerek karakterrel, sokkal egyszerűbb az azonosulás, az érzelmi befogadás számukra. Stanley nem egy főhős alkat és a végén mégis az lesz. Így ez által még inkább közel kerül a történet és a fiú sorsa a gyerekekhez. Az írásra jellemző a humor és a fordulatos cselekmény. Szerintem ez a könyv teljes mértékben az olvasóvá nevelés szolgálatába állítható.

3) Cornelia Funke: *Sárkánylovasok*

Az emberekre jellemző, hogy szeretnek terjeszkedni és a természettől mindig csak egyre többet elvenni. Ez ebben a könyvben sincs másképp. A sárkányok hírt kapnak arról, hogy az emberek közelednek az élőhelyükhöz. Az egyik sárkány, Lung elvállalja, hogy megkeresi számukra az úgynevezett édent és biztonságot jelentő helyet, az Ég peremét. Útjára csatlakozik hozzá barátja Hajnalpír Bundácska a kobold és Ben a kedves és szerethető embergyerek. A keresés során bejárják a Föld különböző pontjait és megküzdnek az aranysárkánnyal és még sok más gonoszerővel.

Véleményem szerint ez a kalandos regény, eseménydús, izgalmakkal teli. Ami tele van misztikus, mesés elemekkel és emellett a számítógép vezérelt világ tárgyaival és eszközeivel. Általa nagyon sok helyszínre eljuthatnak az olvasók. A gyerek karakter megformálása által ideális a 10-12 éves korosztálynak. Szemléltetheti számukra az ember pusztító, birtoklás utáni vágyát, de közben azt is megmutathatja, hogy vannak olyan helyek ahova a kezünk nem ér el.

Ez a három könyv csak néhány a sok közül és szerintem élni kellene a modern ifjúsági irodalom által nyújtott lehetőségekkel.

7. Összefoglalás

Az oktatás számára a *János vitéz* és a *Toldi* cseréjének lehetősége kihívást jelent, hiszen ezt nagymértékben akadályozza a megszokottság és a művek iránti ragaszkodás. Változtatásokra lenne szükség annak vonatkozásában, hogy kiemelt szempont legyen a diákok igénye és az olvasóvá nevelés. Ez nagymértékben függ a tartalmi szabályozók megalkotóitól, valamint azon pedagógusok számának növekedésétől, akik ezt támogatják.

Kutatásaim alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a pedagógusok többsége támogatja a kötelező olvasmányok cseréjét, viszont ez nem terjed ki a *János vitézre* és a *Toldira*. A művek nehézségeinek ellenére, úgy gondolják továbbra is szükséges, hogy részét képezzék az 5-6. évfolyamosok részére kijelölt tananyagának. Viszont ehhez a jelenlegi ajánlott óraszám megnövelésére is szükség lenne. Az eredmények ellenére, továbbra is a művek cseréjét, vagy csak bizonyos részeivel való megismerkedést részesíteném előnyben. Kifejezetten a pedagógusokat érintő kutatást úgy vélem, hogy egy olyan irányba lehetne folytatni, ahol inkább lehetőségeket mutatunk, olyan műveket ismertetünk meg velük, amelyekkel esetleg még nem találkoztak és ezt követően lehetséges, hogy más kimenetele lenne ugyanazon kérdőívnek.

A vizsgálataim során kiderült, hogy a 10-12 éves korosztály szeret olvasni, viszont ez nem jelenthető ki a kötelező olvasmányok vonatkozásában. Viszont, az általam kifejezetten vizsgált művek esetében elég különböző következtetések vonhatók le. Még az 5 évfolyam nagyobb részben szerette olvasni (néhány százalékos különbség) a *János vitézt*, addig a *Toldi* igencsak „leszerepelt” a diákok körében. Bebizonyosodott, hogy a nyelvezet és a téma nem kedvező számukra. Úgy vélem jelen esetben megalapozott azon felvetésem, hogy nem a megfelelő korosztállyal dolgozzuk fel a műveket. Természetesen, azért mert valami nehéz nyelvezetű, a téma nem áll közel hozzájuk nem azt jelenti, hogy nem kell ilyen írásokat megismerniük. Egyszerűen számukra még alkalmasabb lenne rövidebb terjedelmű műveket vagy csak részleteket mutatni, amik ilyesfajta stilisztikai, morfológia jellemmel bírnak. Valamint a téma, a tanulás könnyebben értelmezhető számukra. Elképzelésem szerint további lehetőségként folytatható lenne azon művek feltérképezése, amelyek kifejezetten felkeltik a diákok érdeklődését.

Meglátásaimat kiegészíteném azzal, hogy ki kellene használni, hogy szinte minden településen elérhető a könyvtári szolgáltatás, illetve vannak iskolák, amik sajáttal rendelkeznek. Az említett intézménybe többszöri látogatást kellene végezni, valamint tanóra keretén belül szabad olvasást gyakorolni, amikor a 40-45 perc alatt a diák azt olvashat, amit csak szeretne.

Ilyenkor kérheti a pedagógus segítségét is, ezáltal is ösztönözve őket egyrészt a társalgásra, másrészt adott művekkel kapcsolatos beszélgetésekre. Továbbá nem utolsó sorban egy közvetlenebb helyzetben találhatják magukat, amely kedvezőbb számukra. Persze, ehhez szükséges lenne egy kedvezőbb rendszer kialakítására.

Úgy gondolom, fontos hogy a diákok számára a lehető legjobbat tudja biztosítani az oktatási rendszer. Ehhez kiemelten fontos a jelenlegi generációk sajátosságait és igényeit is figyelembe venni. Véleményem szerint mindent meg kell tenni és szükség esetén változtatásokat eszközölni, annak érdekében, hogy egy még inkább gyermekközpontú rendszer jöjjön létre. Az olvasóvá nevelés érdekében pedig minden lehetőséget meg kell ragadni, hogy tovább növeljük az olvasni szerető fiatalok számát.

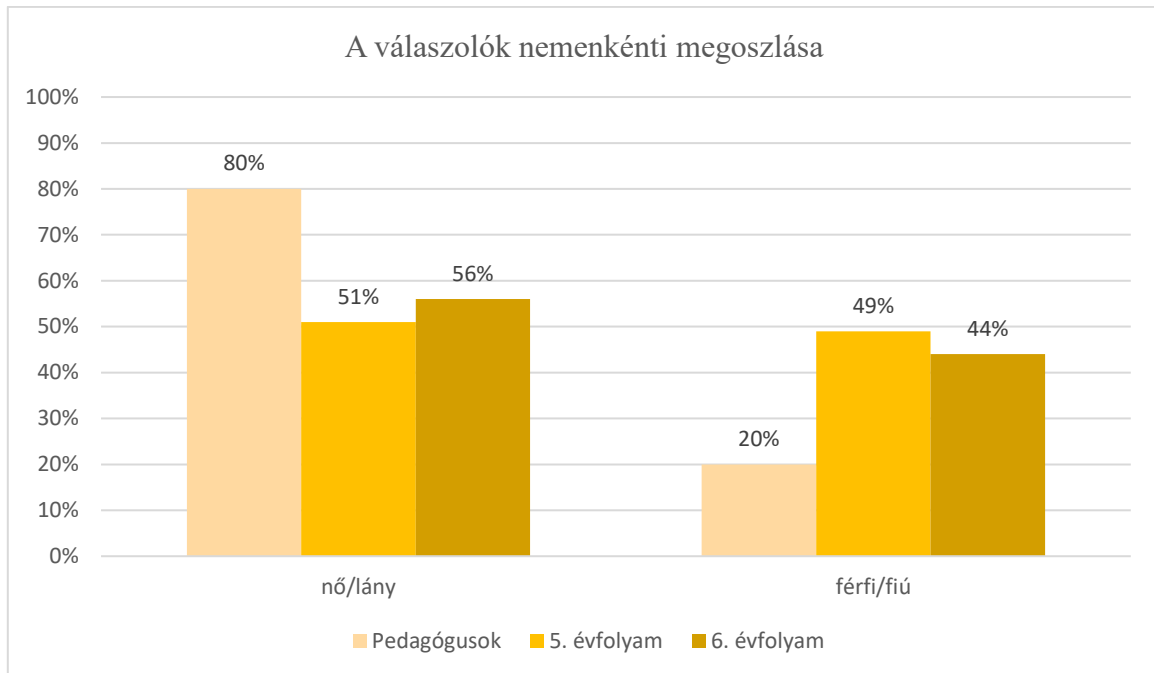
A *János vitéz* és *Toldi* betölthet bizonyos szerepet az ismeretanyagok között, viszont teljes egészében lehetséges, hogy egy másik évfolyam számára érdekesebb lenne besorolni. Viszont ehhez szükség van az oktatási rendszer, a tartalmi szabályozók egyes részeinek újra gondolására. Hiszen, a pedagógusok is akkor tudják igazán betölteni hivatásukat, hogy ha megfelelő alapokra tudják építeni tudásukat. A gyerekeknek egy jól működő, az érdekeiket szolgáló oktatási rendszerre és kiegyensúlyozott, elszánt pedagógusokra van szükségük.

Irodalomjegyzék

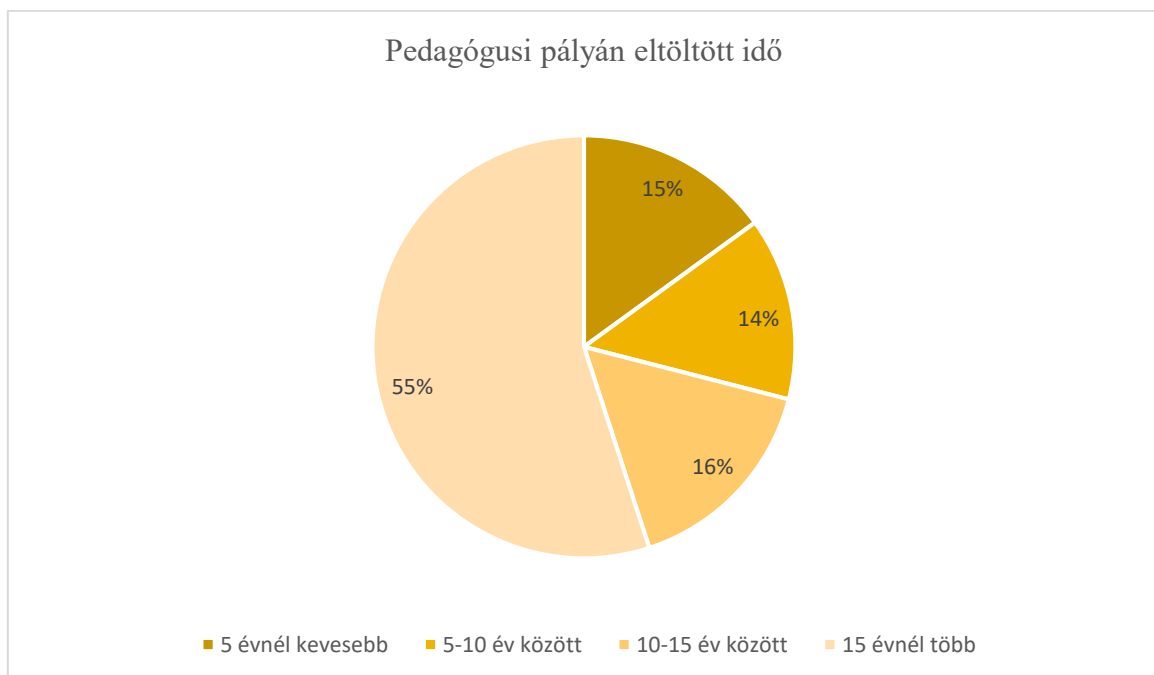
1. Acél Zsolt (2009): *Elbeszélés és élettörténet Petőfi Sándor János vitéz című művében*. Forrás Folyóirat 41. évf. 6. sz.: p.46-62.
2. Beke József (2017): *Arany-szótár*. Anyanyelvápolók Szövetsége kiadó, Budapest.
3. Gulyás Judit (2005): *A János vitéz morfológiai elemzése*. Ethno-Lore 22. kötet: 257-301.
4. Veres András (1998): *Alkotói portrék a magyar irodalomból. Balassi Bálint, Petőfi Sándor, Arany János, Ady Endre, József Attila*. ELTE BTK Magyar Irodalomtörténeti Intézet, Reneszánszkutatások Posztgraduális Központja, Budapest.
5. Oktatási Hivatal (2012): *Nemzeti Alaptanterv*. Magyar Közlöny. In: ofi.oh.gov honlapja. [online][2021.06.15.] >URL: https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/mk_nat_20121.pdf
6. Oktatási Hivatal (2020): *Nemzeti Alaptanterv*. Magyar Közlöny. In: ofi.oh.gov honlapja. [online] [2021.06.15.] >URL: <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8daf918a399a0bed1985db0f/letoltes>
7. Oktatási Hivatal (2020): *Tanmenetjavaslat*. In: Oktatási Hivatal honlapja. [online] [2021.06.15.] >URL: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/Tanevkezes2020/tanmenetek/5_es_7_evfolyam/OH-MIR05TA_irodalom_5_tanmenet.docx
8. Ungár Ágnes (főszerk.) (2020): *Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára. Magyar nyelv és irodalom*. In: Oktatási Hivatal honlapja. [online] [2021.06.15.] >URL: https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat
9. Oktatási Hivatal (2021): *Irodalom tankönyv 6*. Könyvtárellátó Nonprofit Kft, Budapest.
10. Oktatási Hivatal (2020): *Irodalom tankönyv 5*. Könyvtárellátó Nonprofit Kft, Budapest.
11. Oktatási Hivatal (2021): *Irodalom munkafüzet 5*. Könyvtárellátó Nonprofit Kft, Budapest.
12. Oktatási Hivatal (2021): *Irodalom munkafüzet 6*. Könyvtárellátó Nonprofit Kft, Budapest.
13. Kontra József (2011): *A pedagógiai kutatások módszertana*. Kaposvári Egyetem, Kaposvár.
14. Z. Kovács Zoltán (2023): *A János vitéz az iskolában*. Irodalmi szemle, 2023/1. pp. 56-60.

Melléletek

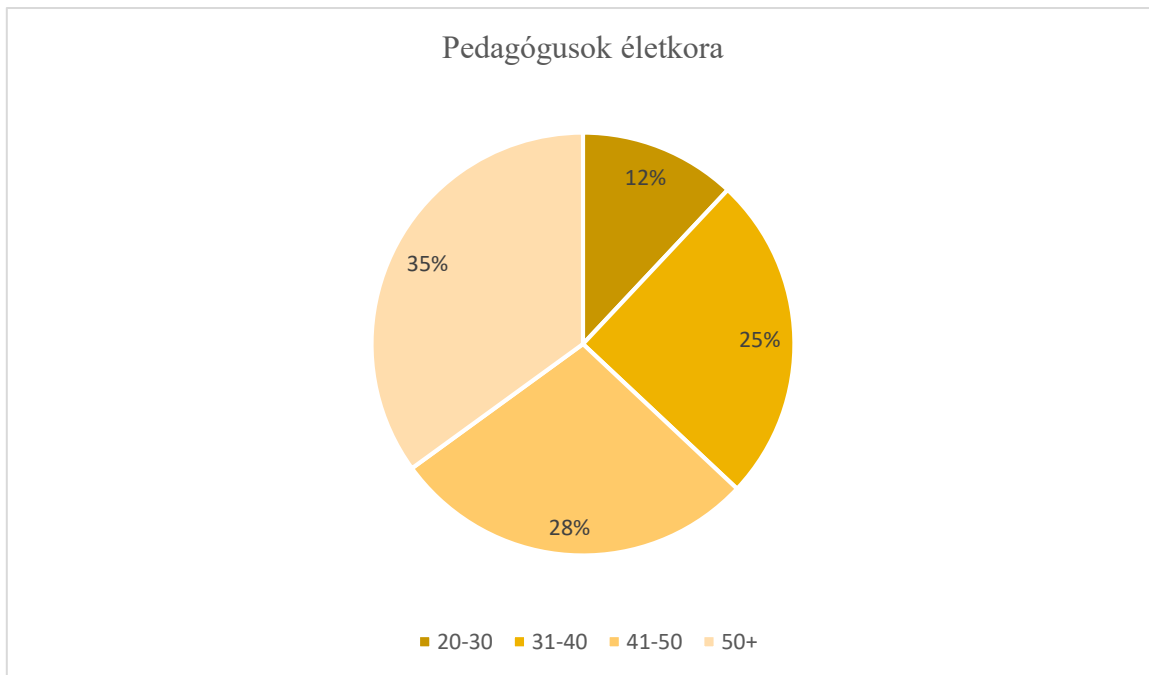
Grafikonok

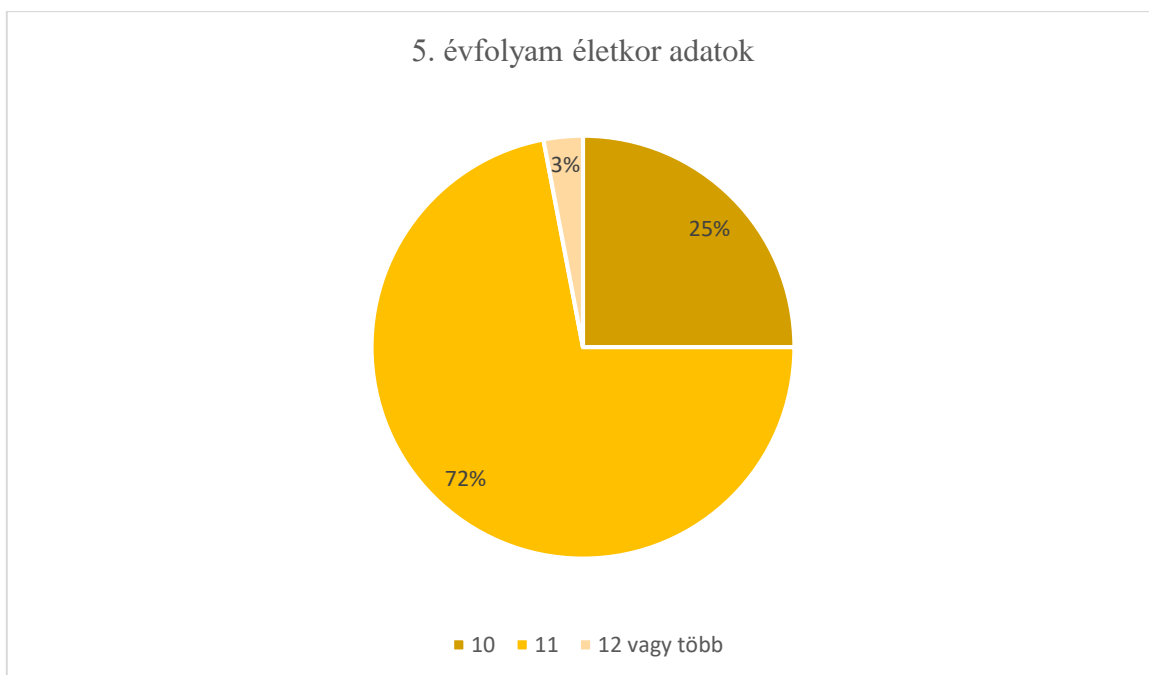
1. melléklet

2. melléklet

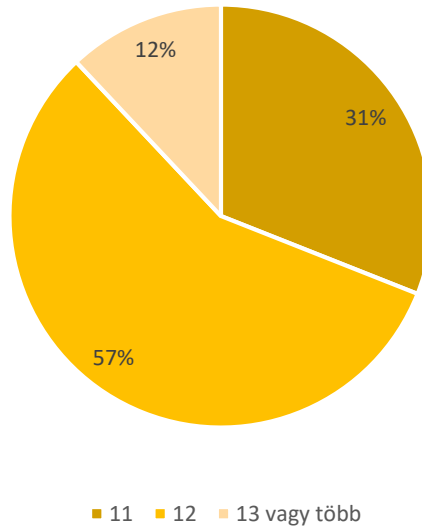

3. melléklet

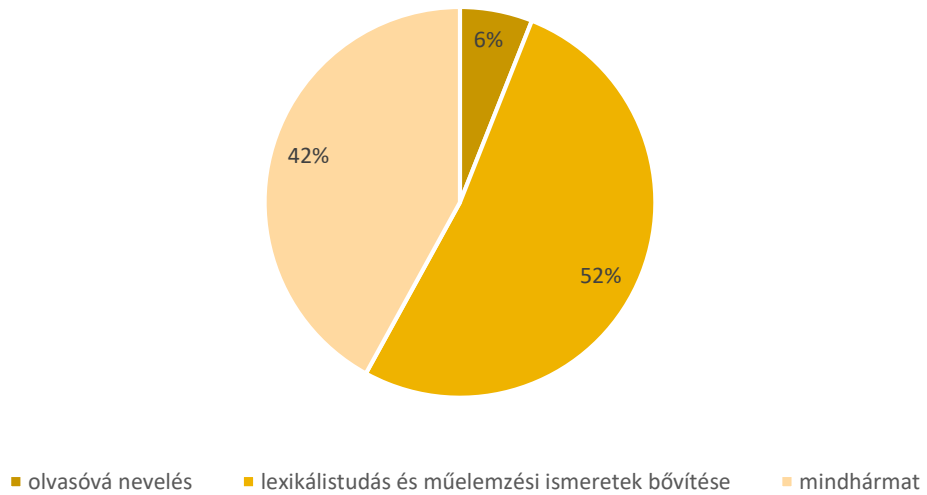
4. melléklet

6. évfolyam életkor adatok

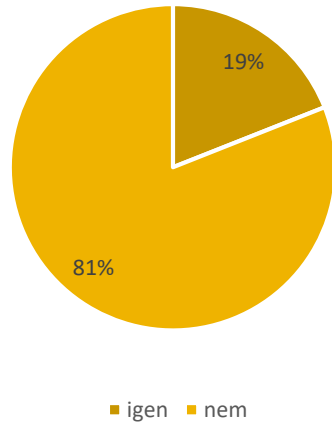
5. melléklet

A két mű kapcsán (János vitéz és Toldi) a Nemzeti Alaptanterv és a hozzá illeszkedő kerettanterv ténylegesen mit vár el Öntől?

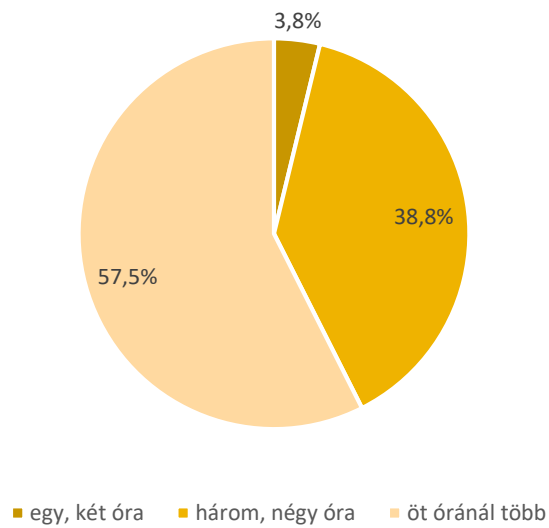
6. melléklet

Ön szerint elegendő a kerettantervben meghatározott órakeret (a János vitéz és a Toldi esetében) a művek megfelelő mértékű elmélyítésére, illetve az általuk megtanítandó műelemzési ismeretek elsajátítására?

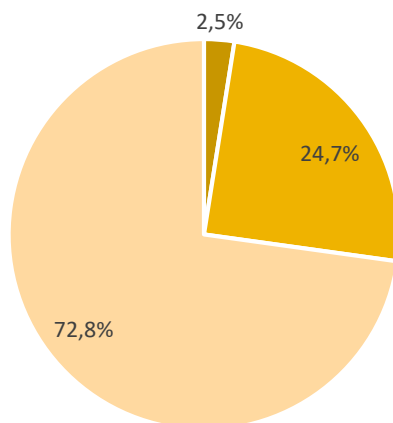
7. melléklet

Ön szerint nagyjából, hány plusz órára lenne szükség a János vitéz esetében?

8. melléklet

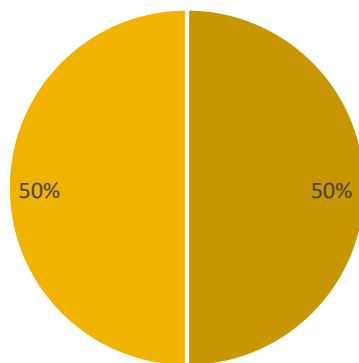
Ön szerint nagyjából, hány plusz órára lenne szükség a Toldi
esetében?

■ egy, két óra ■ három, négy óra ■ öt óránál több

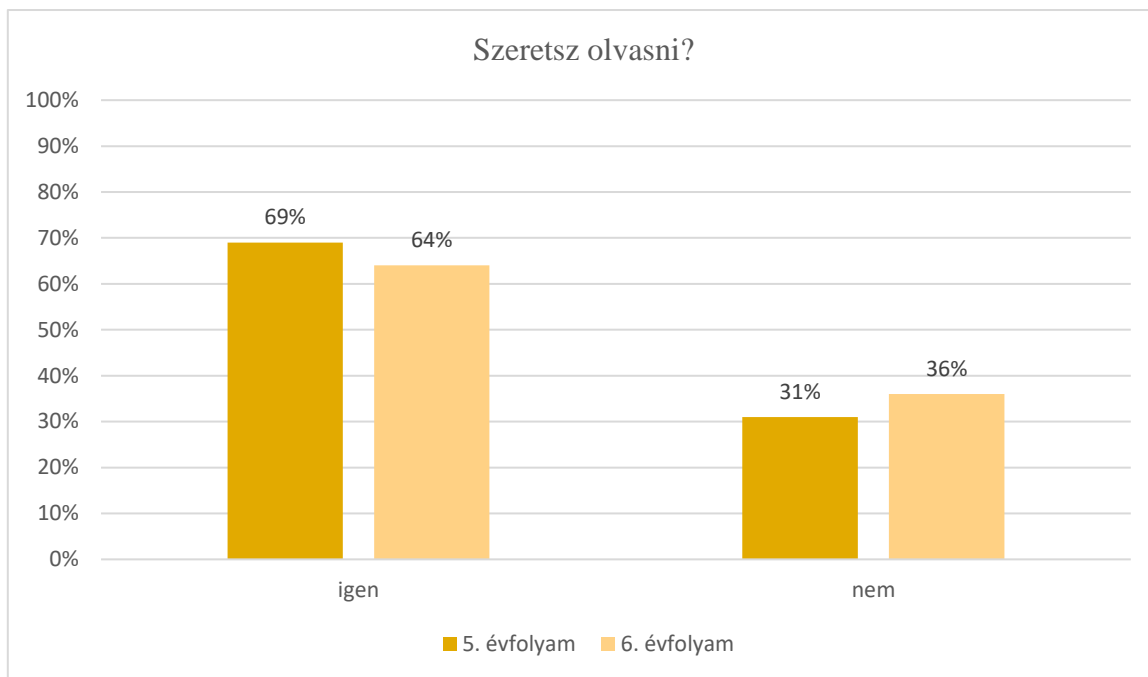
9. melléklet

Ön szerint a tankönyvek és munkafüzetek (2020-as NAT-hoz igazodó
Irodalom tankönyv és munkafüzet 5. és 6.osztályosok számára)
megfelelő segítséget nyújtanak a művek értelmezése kapcsán?

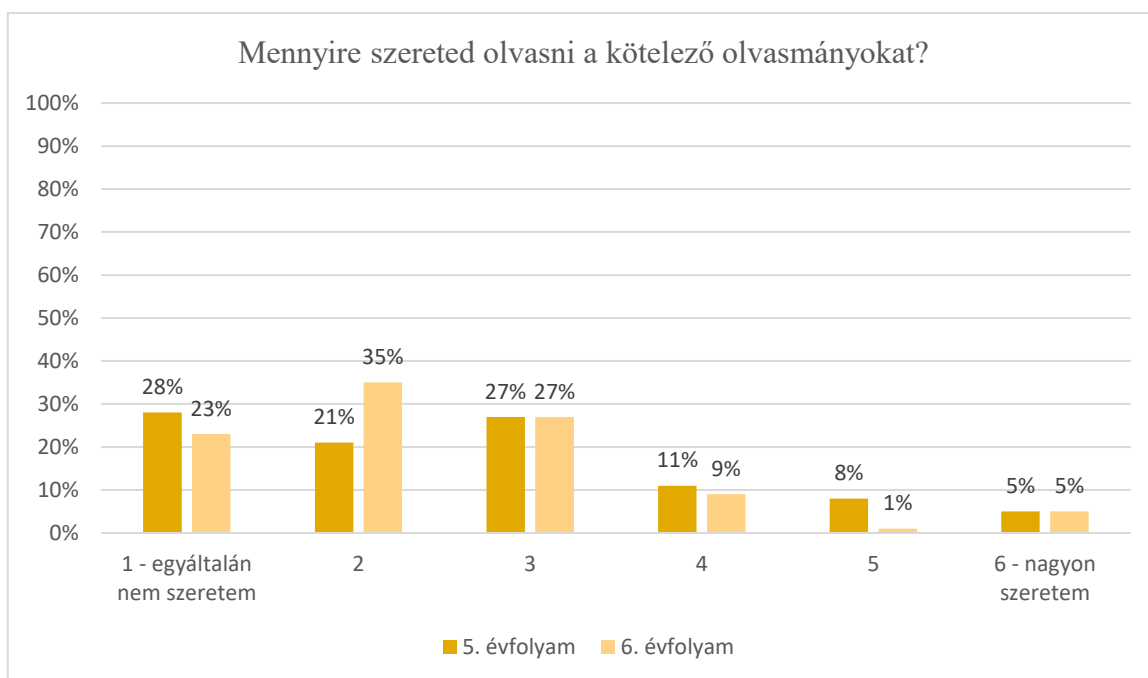

■ igen ■ nem

10. melléklet

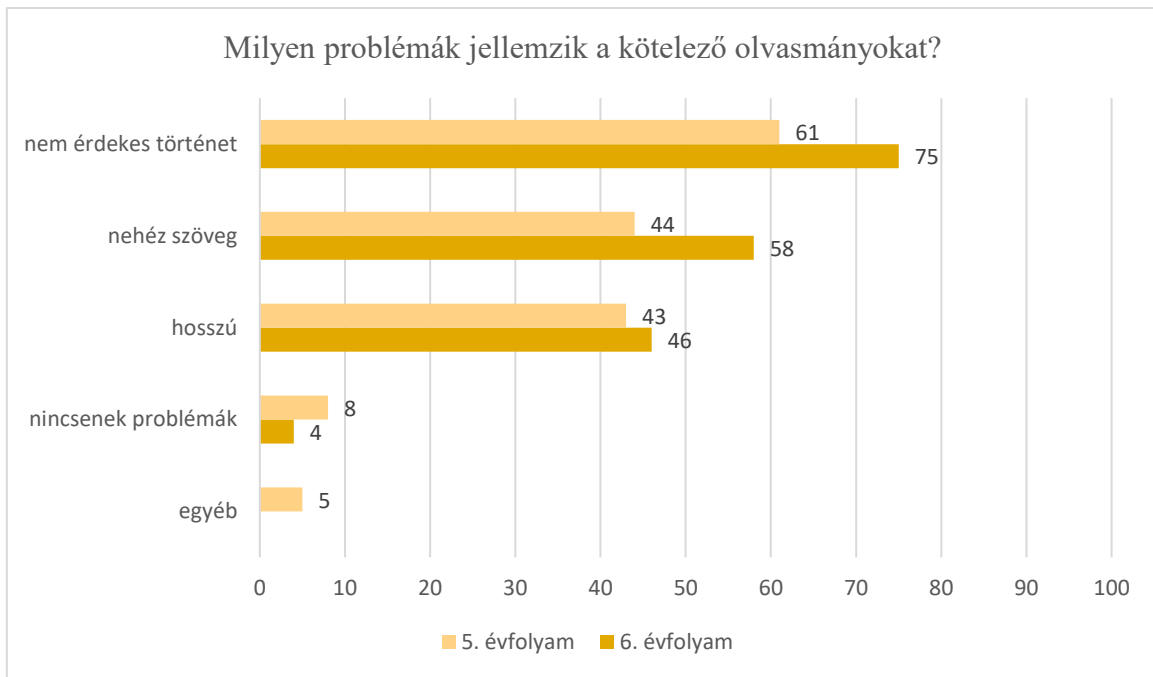

11. melléklet

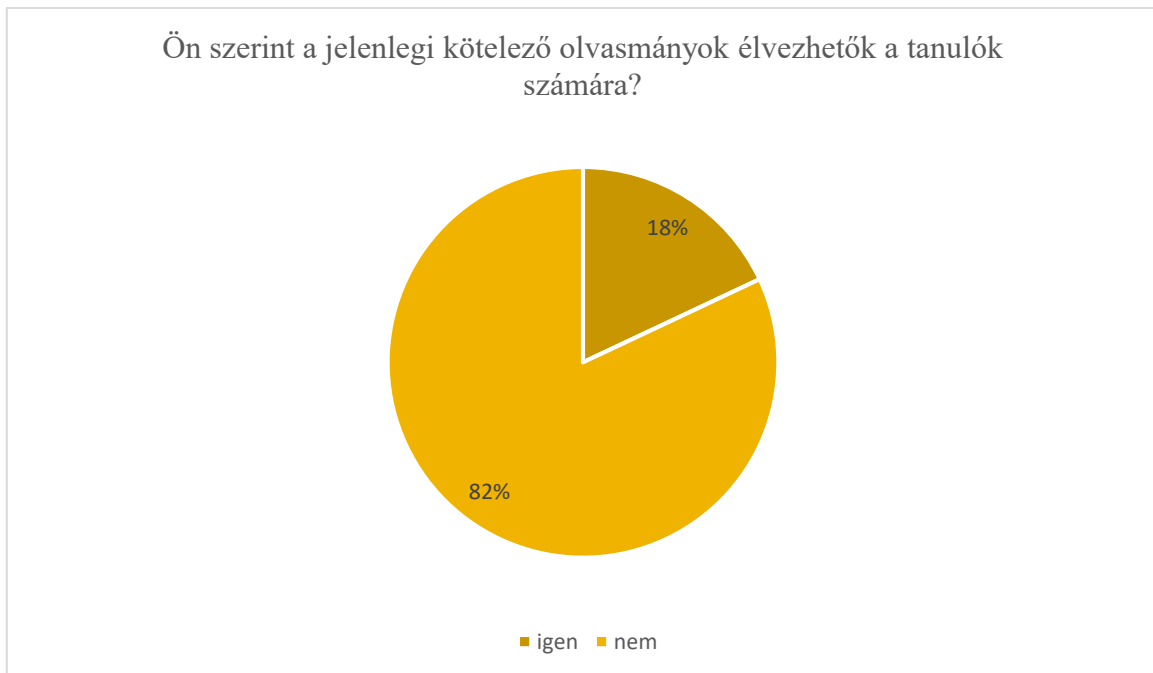

12. melléklet

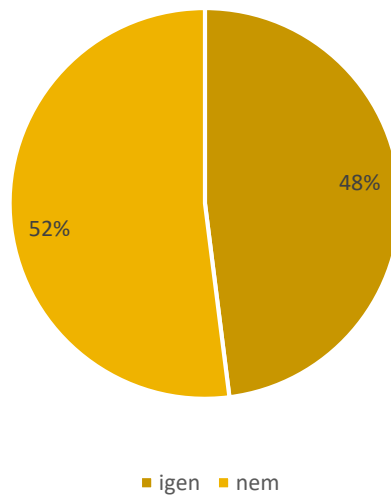

13. melléklet

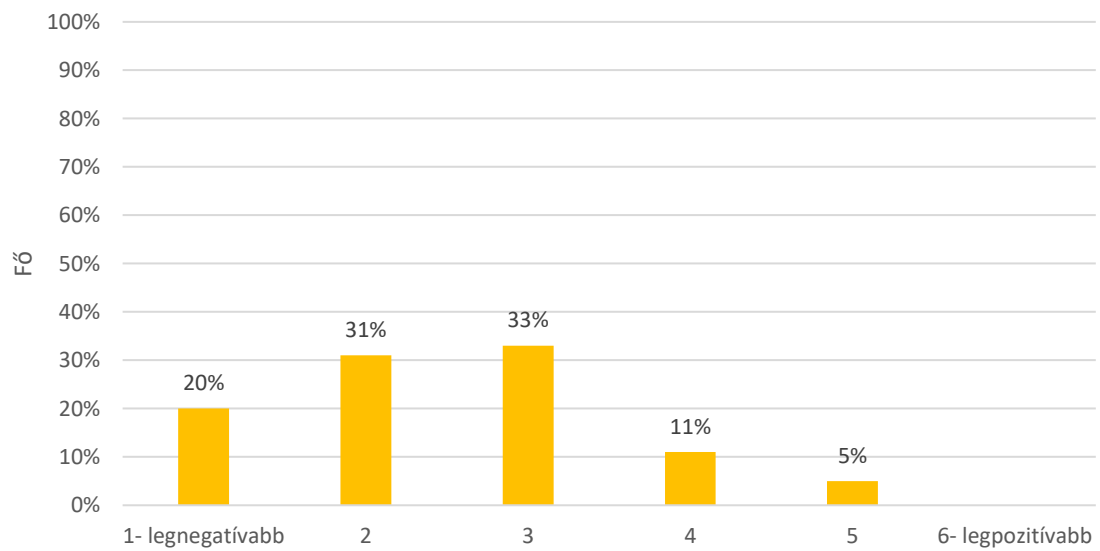
14. melléklet

Ön szerint a jelenlegi kötelező olvasmányok hasznosak a tanulók számára?

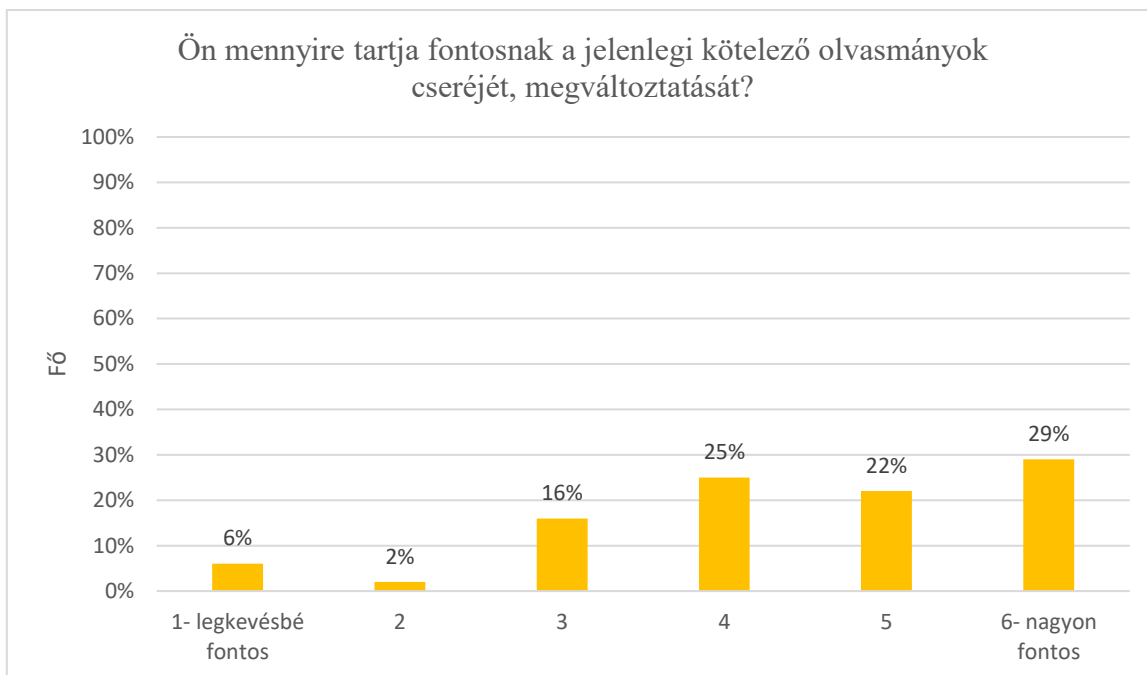

15. melléklet

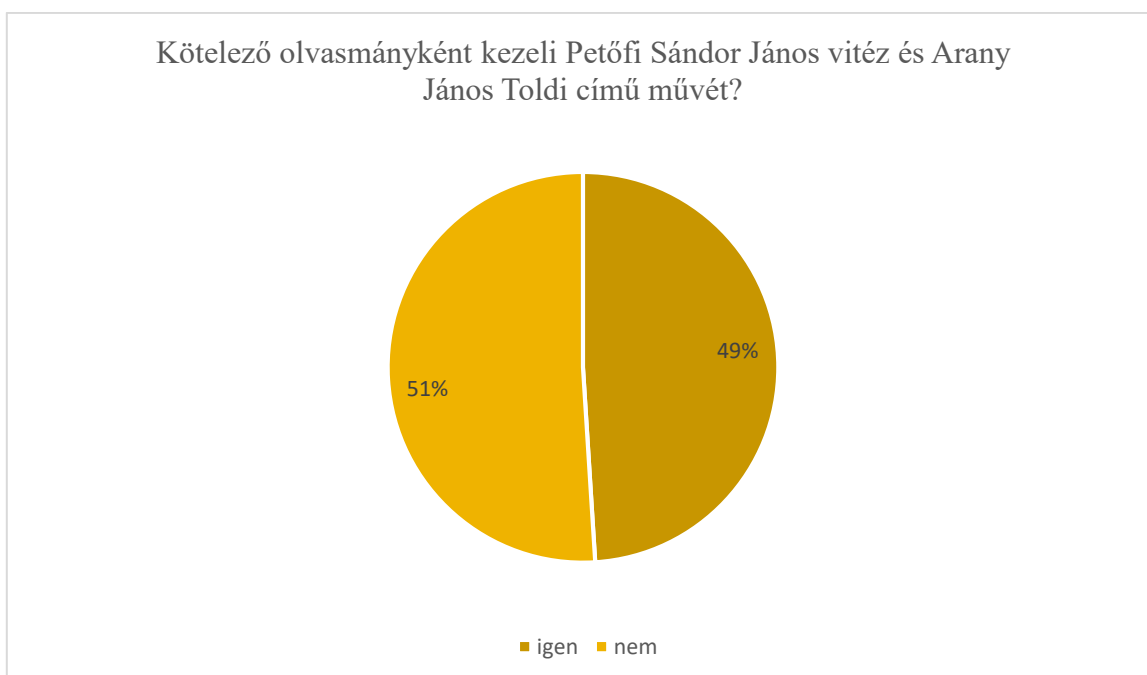
Az Ön véleménye szerint milyen irányba terelik a diákok olvasási szokásait a jelenlegi kötelező olvasmányok?

16. melléklet

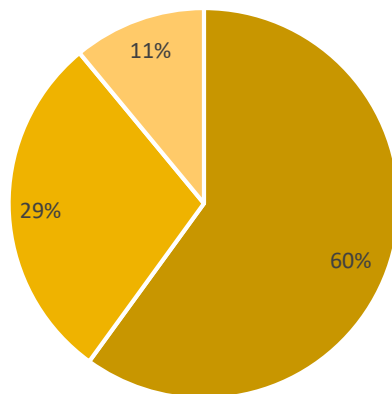

17. melléklet

18. melléklet

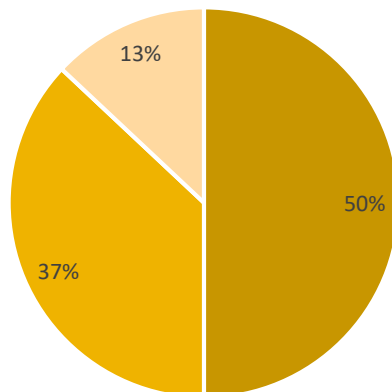
Ön szerint mindkét mű (János vitéz és a Toldi) időtálló és ez által megfelelő a 10-12 éves korosztály számára?

■ igen, mindkettő ■ egyik sem ■ a János vitéz igen, a Toldi nem ■ a János vitéz nem, a Toldi igen

19. melléklet

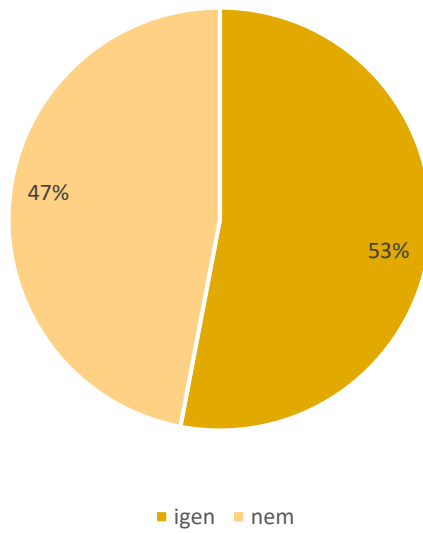
Ön szerint Petőfi Sándor János vitéz és Arany János Toldi című elbeszélő költeménye kedvelt olvasmányok a diákok körében?

■ igen azok ■ nem azok ■ János vitéz igen, a Toldi nem ■ János vitéz nem, a Toldi igen

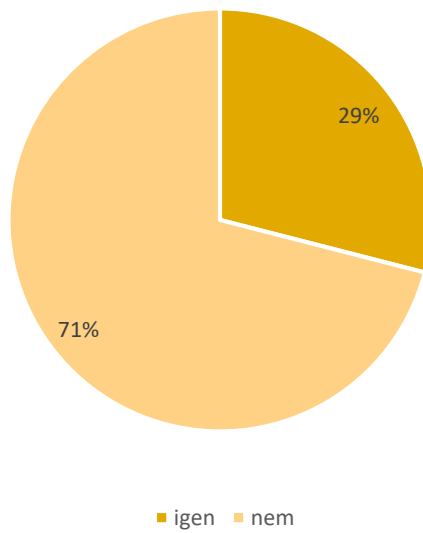
20. melléklet

Szeretted a János vitézt olvasni?

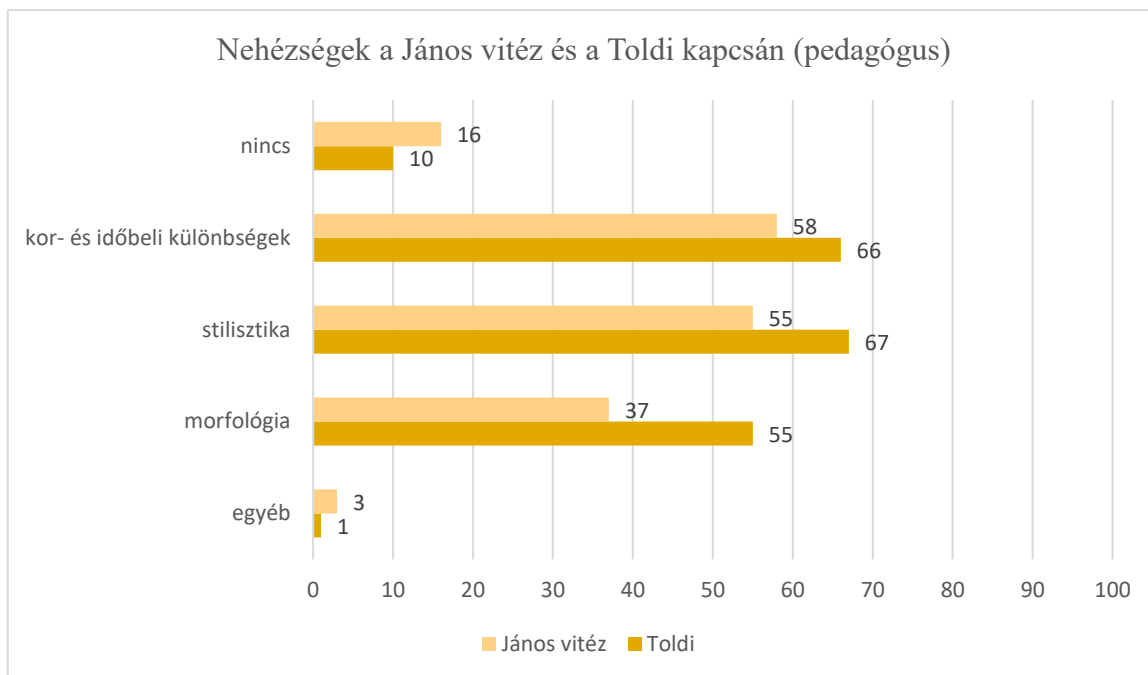

21. melléklet

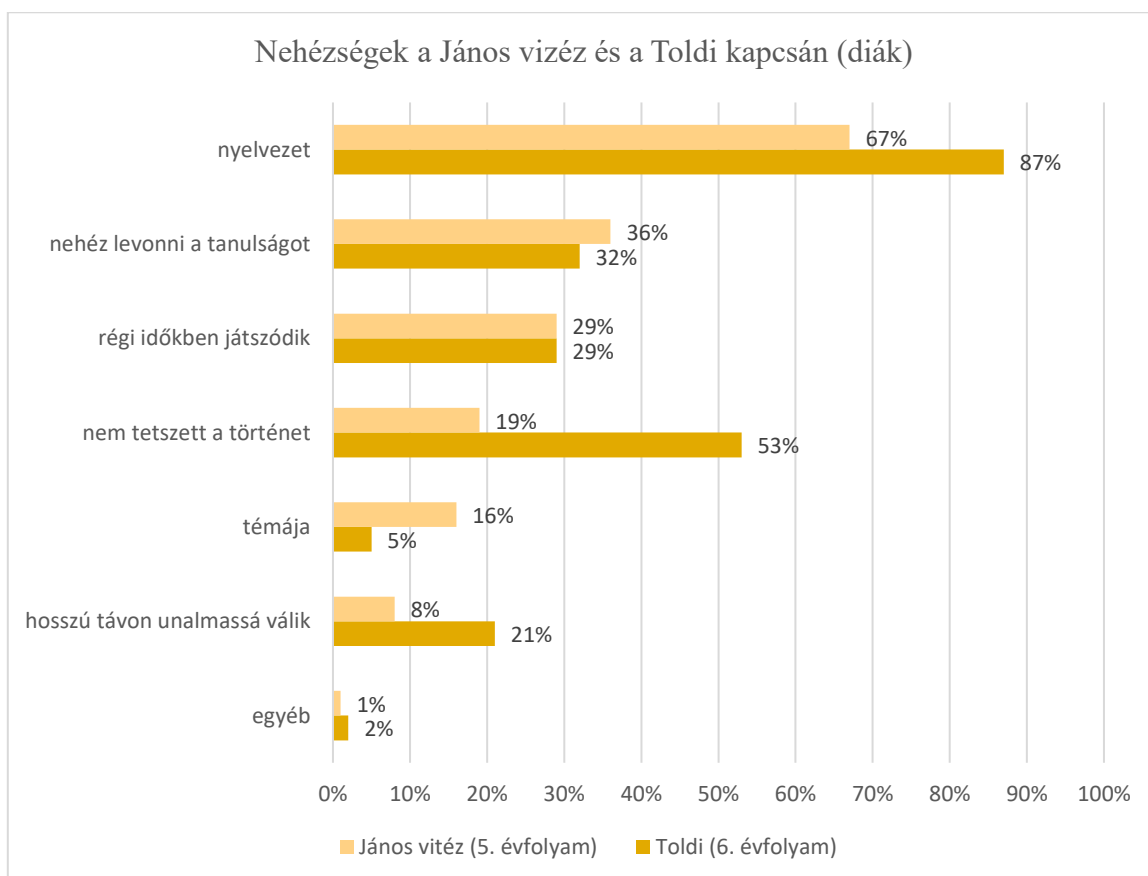
Szeretted a Toldit olvasni?

22. melléklet

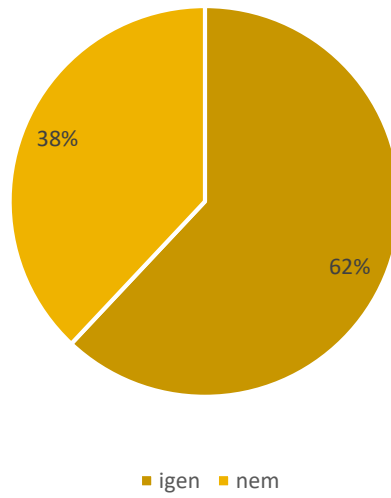

23. melléklet

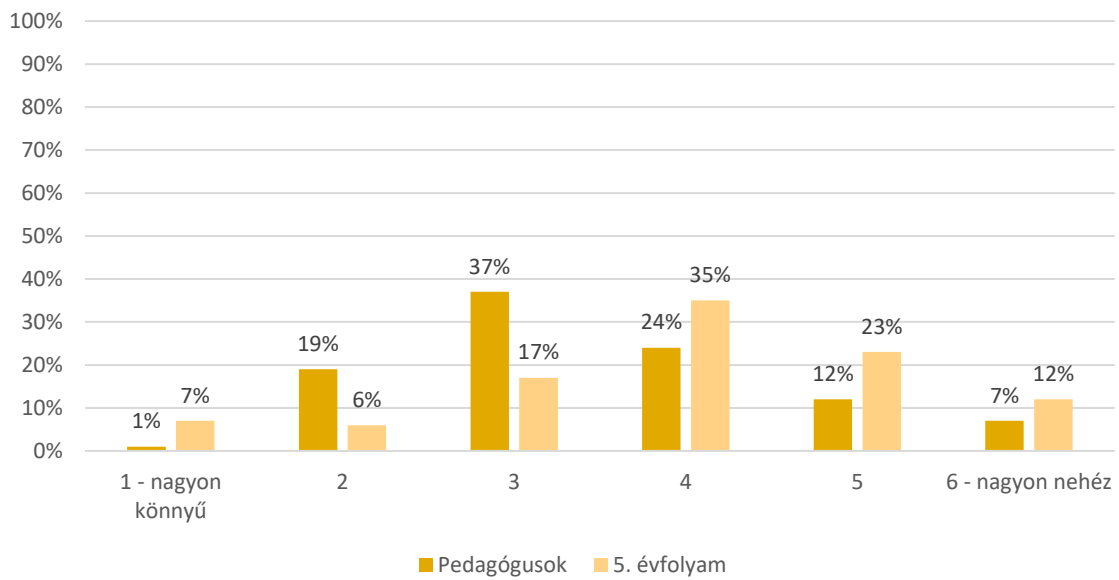
24. melléklet

Ön szerint a diákok számára a János vitéz és a Toldi nyelvezete megnehezíti a két mű értelmezését, a tanulságok levonását?

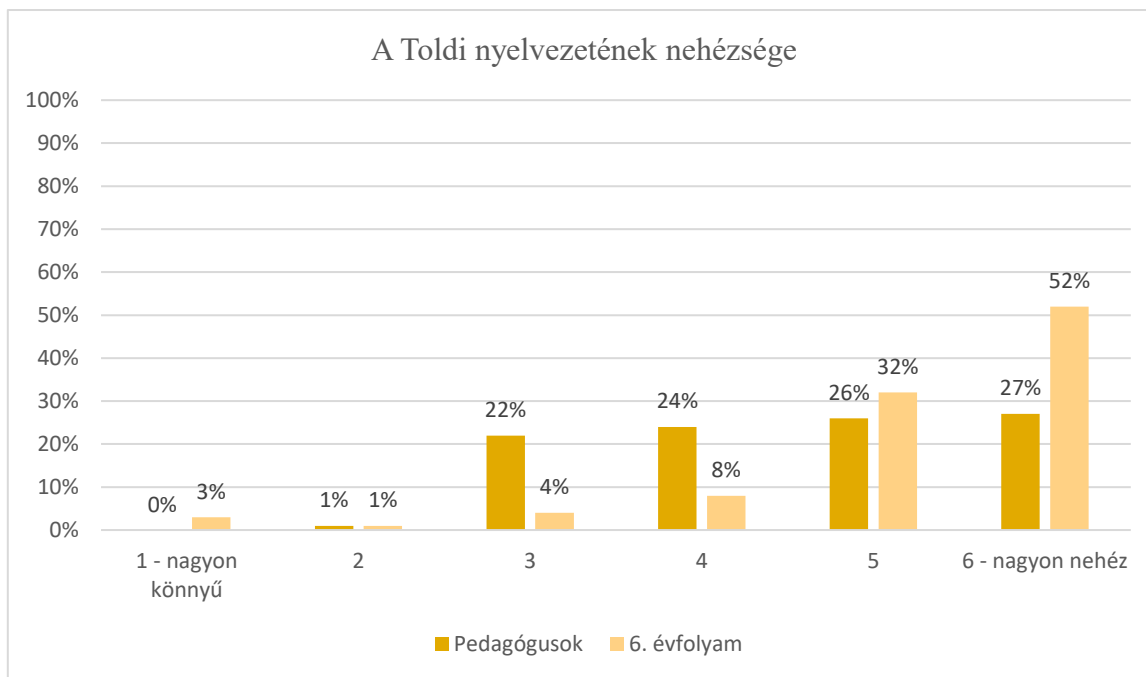

25. melléklet

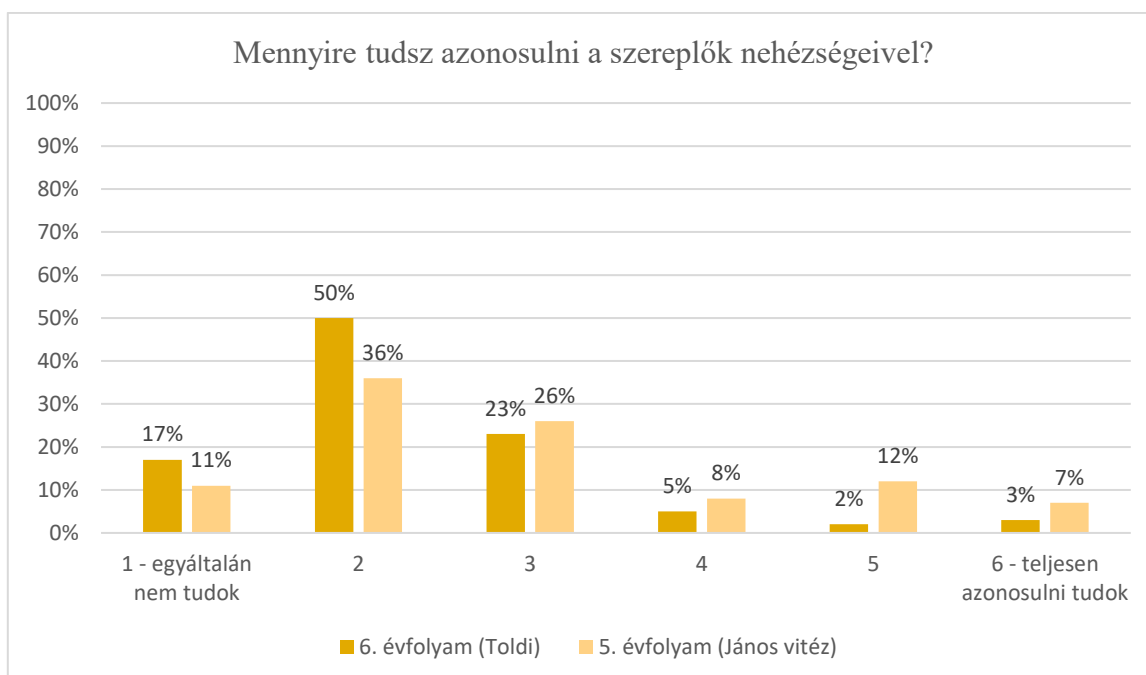
A János vitéz nyelvezetének nehézsége

26. melléklet

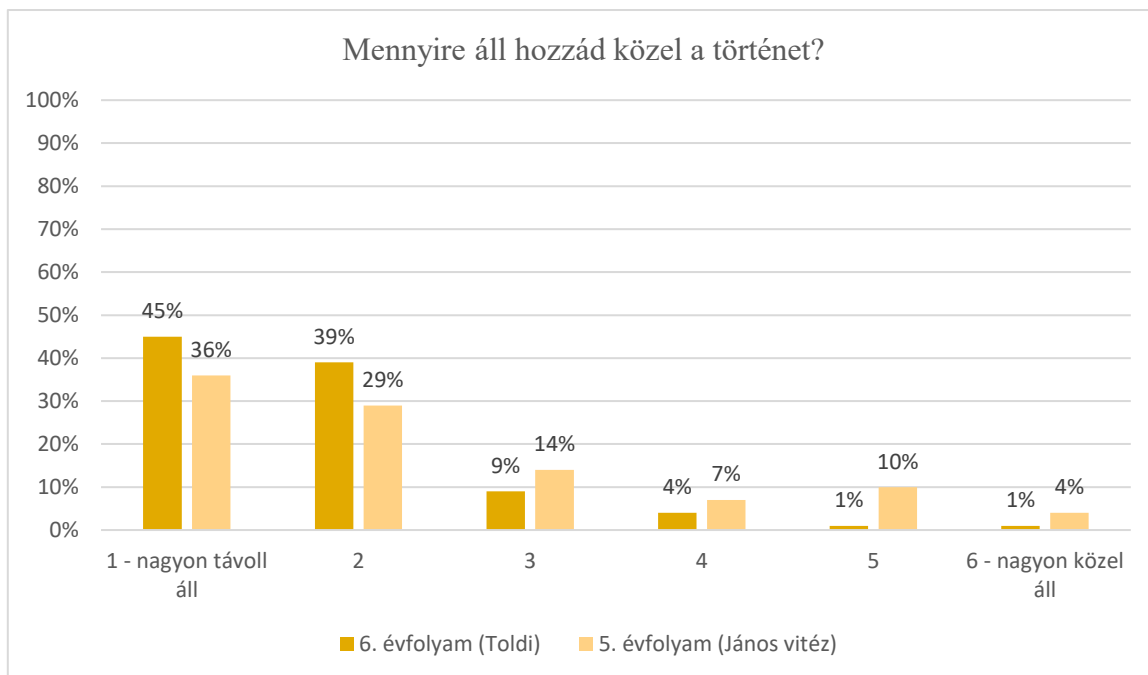

27. melléklet

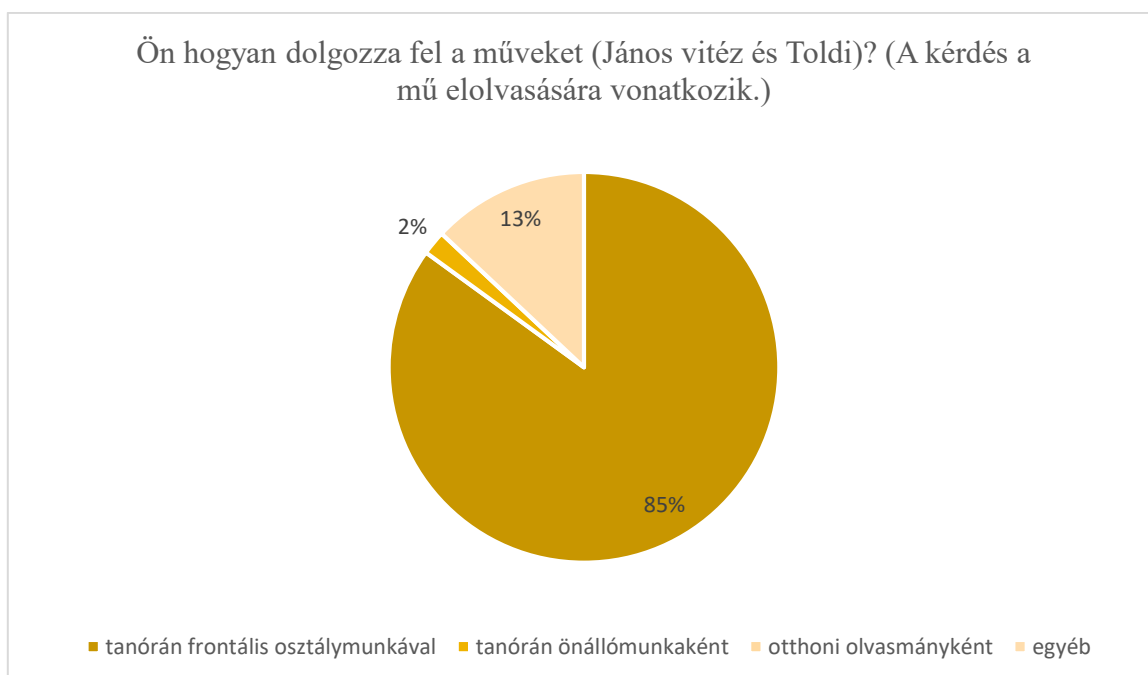

28. melléklet

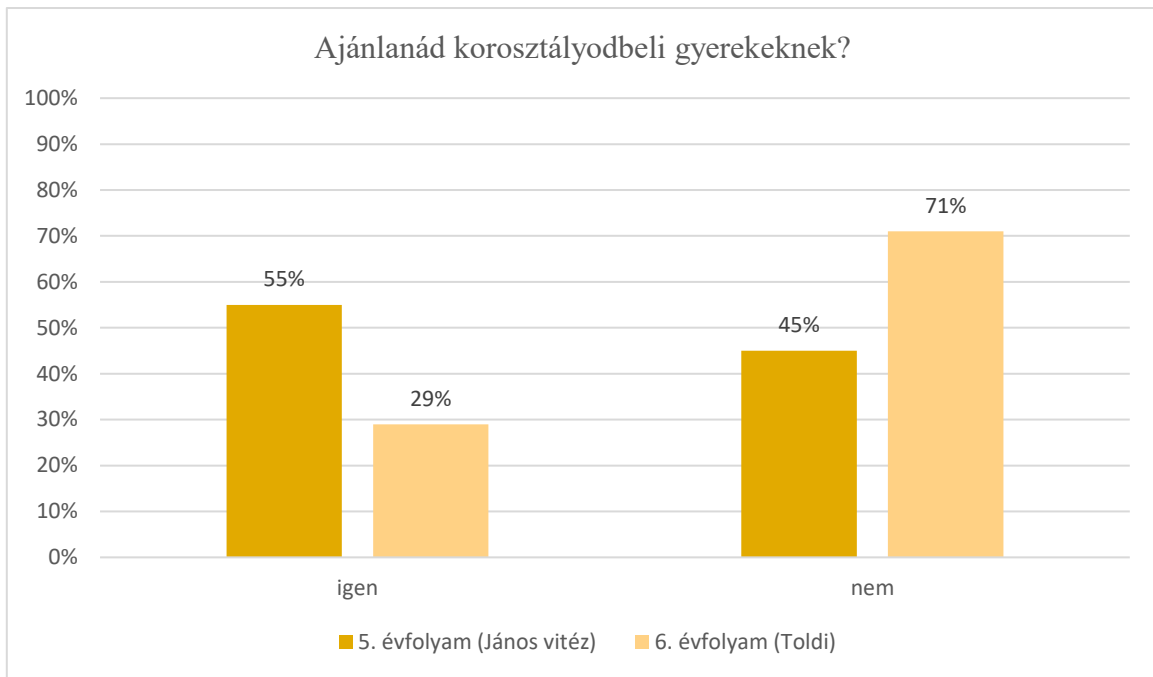

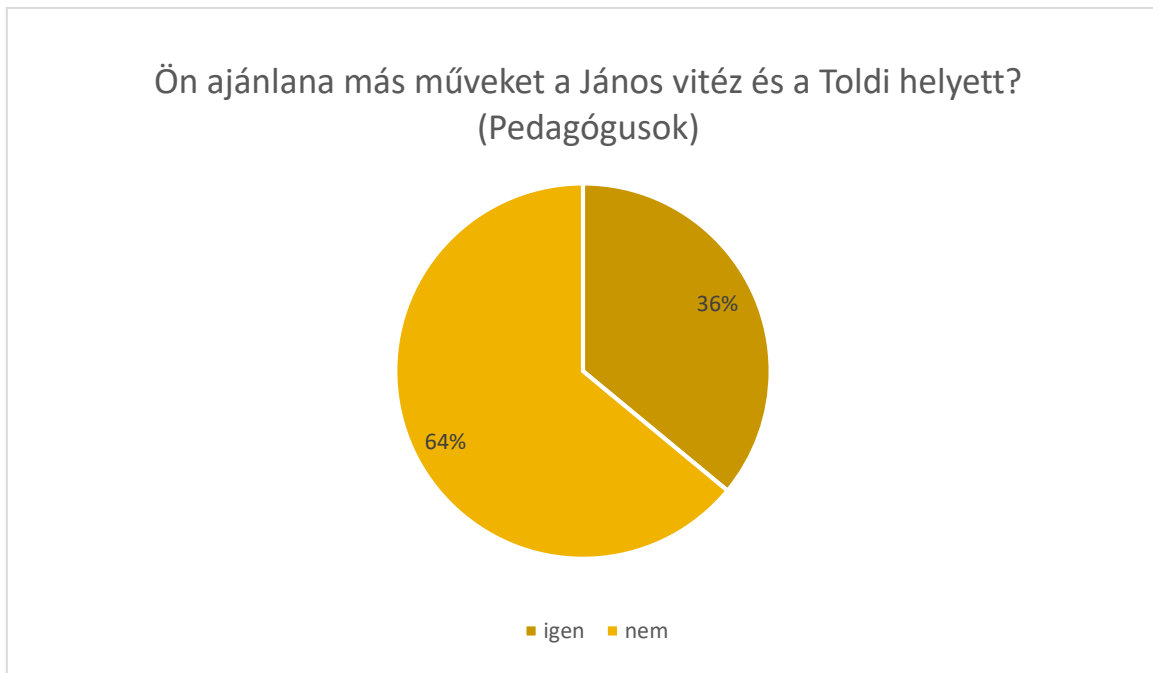
29. melléklet

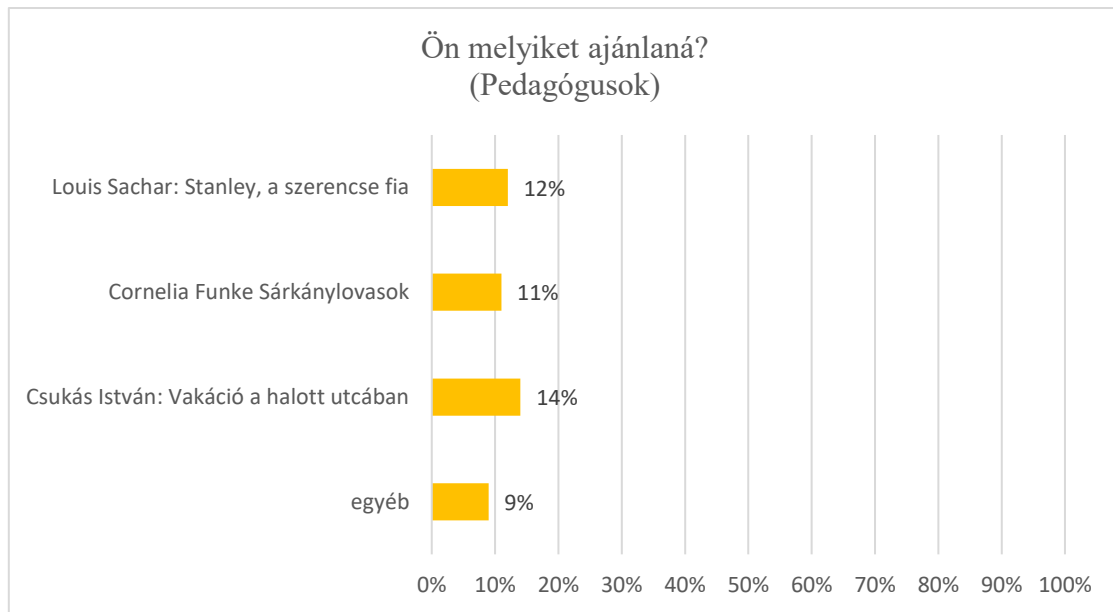
30. melléklet

31. melléklet

32. melléklet

33. melléklet

Kérdőívek

Pedagógus kérdőív

1. Az Ön neme?
  - a. nő
  - b. férfi
2. Hány éve van pedagógusi pályán?
  - a. 5 évnél kevesebb
  - b. 5-10 év között
  - c. 10-15 év között
  - d. 15 évnél több
3. Ön hány éves?
  - a. 20-30
  - b. 31-40
  - c. 41-50
  - d. 50+
4. A két mű kapcsán (János vitéz és Toldi) a Nemzeti Alaptantervben és a hozzá illeszkedő kerettanterv ténylegesen mit vár el Öntől?
  - a. olvasóvá nevelés
  - b. lexikálistudás és műelemzési ismeretek bővítése
  - c. mindhárom
5. Ön szerint elegendő a kerettantervben meghatározott órakeret (a János vitéz és a Toldi esetében) a művek megfelelő mértékű elmélyítésére, illetve az általuk megtanítandó műelemzési ismeretek elsajátítására?
  - a. igen
  - b. nem
    - Nem válasz esetén plusz kérdés:
      - 5.1. Ön szerint nagyjából, hány plusz órára lenne szükség a János vitéz esetében?
        - a. 1-2 óra
        - b. 3-4 óra
        - c. 5 óránál több
      - 5.2. Ön szerint nagyjából, hány plusz órára lenne szükség a Toldi esetében?
        - a. 1-2 óra
        - b. 3-4 óra

c. 5 óránál több

6. Ön szerint a tankönyvek és munkafüzetek (2020-as NAT-hoz igazodó Irodalom tankönyv és munkafüzet 5. és 6. osztályosok számára) megfelelő segítséget nyújtanak a művek értelmezése kapcsán?
  - a. igen
  - b. nem
7. Ön szerint a jelenlegi kötelező olvasmányok élvezhetők a tanulók számára?
  - a. igen
  - b. nem
8. Ön szerint a jelenlegi kötelező olvasmányok hasznosak a tanulók számára?
  - a. igen
  - b. nem
9. Az Ön véleménye szerint milyen irányba terelik a diákok olvasási szokásait a jelenlegi kötelező olvasmányok. (A skálán értékelje, úgy hogy az 1-es a legnegatívabb és az 6-os a legpozitívabb.)
10. Ön mennyire tartja fontosnak a jelenlegi kötelező olvasmányok cseréjét, megváltoztatását? (A skálán úgy értékelje, hogy az 1-es legkevésbé fontos, 6-os nagyon fontos.)
11. Kötelező olvasmányként kezeli Petőfi Sándor: János vitéz és Arany János: Toldi című művét?
  - a. igen
  - b. nem
12. Ön szerint a mindkét mű (János vitéz és a Toldi) időtálló és ez által megfelelő a 10-12 éves korosztály számára?
  - a. igen, mindkettő
  - b. egyik sem
  - c. a János vitéz igen, a Toldi nem
  - d. a János vitéz nem, a Toldi igen
13. Ön szerint a Petőfi Sándor János vitéz és Arany János Toldi című elbeszélő költeménye kedvelt olvasmányok a diákok körében?
  - a. igen
  - b. nem
  - c. a János vitéz igen, a Toldi nem
  - d. a János vitéz nem, a Toldi igen
14. Ön milyen nehézségeket sorolna fel a János vitéz szempontjából? (Több is jelölhető.)

- a. nincs
  - b. korbéli különbségek
  - c. stilisztika
  - d. morfológia
  - e. nyelvhasználat
  - f. egyéb: (saját meglátások)
15. Ön milyen nehézségeket sorolna fel a Toldi szempontjából? (Több is jelölhető.)
- a. nincs
  - b. korbéli különbségek
  - c. stilisztika
  - d. morfológia
  - e. nyelvhasználat
  - f. egyéb: (saját meglátások)
16. Ön szerint a diákok számára a művek (János vitéz és Toldi) nyelvezete megnehezíti az elbeszélő költemények értelmezését, a tanulságok levonását?
- a. igen
  - b. nem
17. Ön mit gondol a János vitéz nyelvezete mennyire nehéz a diákok számára? (A skálán úgy értékelje, hogy az 1-es nagyon nehéz, a 6-os nagyon könnyű.)
18. Ön mit gondol a Toldi nyelvezete mennyire nehéz a diákok számára? (A skálán úgy értékelje, hogy az 1-es nagyon nehéz, a 6-os nagyon könnyű.)
19. Ön hogyan dolgozza fel a műveket (János vitéz és Toldi)? (A kérdés a mű elolvasására vonatkozik.)
- a. tanórán frontális osztálymunkával
  - b. tanórán önálló munkaként
  - c. otthoni olvasmányként
  - d. egyéb: (saját megoldások)
20. Ön ajánlana más műveket a János vitéz és a Toldi helyett?
- a. igen
    - Igen válasz esetén.
- 20.1. Ön melyiket ajánlaná?
- a. Csukás István: Vakáció a halott utcában
  - b. Cornelia Funke: Sárkánylovasok
  - c. Louis Sachar: Stanley, a szerencse fia

d. egyéb: (egyéni válasz)

b. nem

Diák kérdőívek

5. osztályosok (János vitéz)

1. Nemed?
  - a. fiú
  - b. lány
2. Hány éves vagy?
  - a. 10
  - b. 11
  - c. 12 vagy több
3. Szeretsz olvasni?
  - a. igen
  - b. nem
4. Mennyire szereted olvasni a kötelező olvasmányokat? (A skálán értékeld, úgy hogy az 1-es az egyáltalán nem szeretem és a 6-os a nagyon szeretem.)
5. Szerinted milyen problémák jellemzik a kötelező olvasmányokat? (Több is jelölhető.)
  - a. nincsenek problémák
  - b. hosszú
  - c. nehéz szöveg
  - d. nem érdekes történet
  - e. egyéb
6. Szeretted a János vitéz t olvasni?
  - a. igen
  - b. nem
  - 6.1. (igen válasz esetén) Milyen nehézségeket sorolnál fel a János vitéz zel kapcsolatban? (Több is jelölhető.)
    - a. nyelvezete
    - b. témája
    - c. régi időkben játszódik
    - d. nehéz levonni a tanulságot
  - 6.2. (nem válasz esetén) Miért nem szeretted olvasni? (Több is jelölhető.)
    - a. nyelvezete miatt

- b. nem tetszett a történet
- c. nehéz levonni a tanulságot
- d. hosszú távon unalmassá válik
- e. egyéb

7. Szerinted mennyire nehéz a János vitéz nyelvezete? (A skálán értékeld, úgy hogy az 1-es a nagyon könnyű és a 6-os a nagyon nehéz.)
8. Mennyire tudsz azonosulni a szereplők nehézségeivel a János vitéz ben? (A skálán értékeld, úgy hogy az 1-es az egyáltalán nem tudok és a 6-os a teljesen azonosulni tudok.)
9. Mennyire áll hozzád közel a János vitéz története? (A skálán értékeld, úgy hogy az 1-es a nagyon távol áll és a 6-os a nagyon közel áll.)
10. Ajánlanád korosztályodbeli gyerekeknek a János vitéz t?
  - a. igen
  - b. nem
11. Van olyan olvasmány, amit ajánlanál a János vitéz helyett:
(rövid szöveges válasz és nem kötelező válaszolni)

6. osztályosok (Toldi)

1. Nemed?
  - a. fiú
  - b. lány
2. Hány éves vagy?
  - a. 11
  - b. 12
  - c. 13 vagy több
3. Szeretsz olvasni?
  - a. igen
  - b. nem
4. Mennyire szereted olvasni a kötelező olvasmányokat? (A skálán értékeld, úgy hogy az 1-es az egyáltalán nem szeretem és a 6-os a nagyon szeretem.)
5. Szerinted milyen problémák jellemzik a kötelező olvasmányokat? (Több is jelölhető.)
  - a. nincsenek problémák
  - b. hosszú
  - c. nehéz szöveg
  - d. nem érdekes történet

- e. egyéb
6. Szeretted a Toldit olvasni?
- a. igen
  - b. nem
- 6.1. (igen válasz esetén) Milyen nehézségeket sorolnál fel a Toldival kapcsolatban?
(Több is jelölhető.)
- a. nyelvezete
  - b. témája
  - c. régi időkben játszódik
  - d. nehéz levonni a tanulságot
- 6.2. (nem válasz esetén) Miért nem szeretted olvasni? (Több is jelölhető.)
- a. nyelvezete miatt
  - b. nem tetszett a történet
  - c. nehéz levonni a tanulságot
  - d. hosszú távon unalmassá válik
  - e. egyéb
7. Szerinted mennyire nehéz a Toldi nyelvezete? (A skálán értékeld, úgy hogy az 1-es a nagyon könnyű és a 6-os a nagyon nehéz.)
8. Mennyire tudsz azonosulni a szereplők nehézségeivel a Toldiban? (A skálán értékeld, úgy hogy az 1-es az egyáltalán nem tudok és a 6-os a teljesen azonosulni tudok.)
9. Mennyire áll hozzád közel a Toldi története? (A skálán értékeld, úgy hogy az 1-es a nagyon távol áll és a 6-os a nagyon közel áll.)
10. Ajánlanád korosztályodbeli gyerekeknek a Toldit?
- a. igen
  - b. nem
11. Van olyan olvasmány, amit ajánlanál a Toldi helyett:
(rövid szöveges válasz és nem kötelező válaszolni)